

Lluís Domènech i Montaner i els Jocs Florals

Una doble participació

Lluís Domènech i Montaner participa en dues ocasions en el Consistori dels Jocs Florals de Barcelona: ho fa com a mantenidor el 1881 i com a president el 1895. Lògicament, pel lloc que ocupa en cadascuna, són dues participacions molt diferents: en la primera el seu paper es limita a l'actuació com a jurat, mentre que en la segona, com a president, hi fa el discurs central, el més important, el que porta la càrrega política i cultural de la festa. Es tracta, a més, de dues participacions en períodes diferents: el 1881 els Jocs Florals s'havien, diguem-ho així, consolidat i se celebraven sota la presidència, ni més ni menys, que de Jacint Verdaguer; el 1895, en canvi, s'està vivint un període de crisi i la continuïtat de la festa exigeix una intervenció decidida: és en aquest punt que Lluís Domènech i Montaner, com veurem, hi pren un important protagonisme.

Domènech era, en aquests moments, un jove arquitecte i professor de l'Escola d'Arquitectura. A més, però, tenia uns estretíssims lligams amb el món literari per la seva vinculació al catalanisme i la seva participació en el negoci editorial familiar. Havia estat, en efecte, membre de la Jove Catalunya, potser des de la seva difusa fundació del 1868, o, com a mínim, a partir de 1870.¹ En aquests anys, després del pas per la Universitat de Barcelona, segueix els estudis a Madrid, primer d'Enginyeria (que abandona), després d'Arquitectura. I participa, com ell mateix va deixar escrit en recordar les seves relacions amb l'Emili Vilanova, en la tertúlia de joves artistes i escriptors del Cafè Suís, amb Àngel Guimerà, Pere Aldavert, Riera i Bertran, Antoni Aulèstia, Pere Nanot, Joan Sardà, Jaume Ramon i Vidales, Ramon Picó

1. C. DURAN TORT, *Pere Aldavert. Una vida al servei de l'ideal*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, p. 21-32.

i Campamar, Emili Vilanova, Narcís Oller, Josep Yxart i Joaquim Maria Bartrina. Aquests dos últims, ens diu, eren «els *causeurs* de la colla», perquè, continua, «allí, a la nostra colla, s'hi parlava de tot, de *omnia de scibile*, com deia en Bartrina, i s'hi reunia tota mena de jovent al nucli literari».² Entre els que esmenta, trobem els noms de Jacint Verdaguer, Eduard Toda, Antoni Gaudí, Francesc Matheu i Joan Sardà. Molts d'aquests noms l'acompanyaran en les seves incursions floralesques. A més, Domènech mantindrà, no aquests anys encara, però sí una mica més tard, estretes relacions amb escriptors castellans per la seva feina com a editor. I alguns d'ells, com José María de Pereda o Pérez Galdós, acudirán també a aquestes reunions.³ La seva presència, doncs, com a mantenidor en un consistori dels Jocs Florals resultava del tot lògica, i més encara pel fet que col·laborava a *La Renaixença*, on el 1878 havia publicat un article programàtic que es considera el punt d'arrencada de la renovació arquitectònica a Catalunya: «En busca d'una arquitectura nacional».⁴ Afegim-hi una altra raó: Domènech havia dissenyat els escuts que contenien el lema dels Jocs Florals: *Fides, Patria, Amor*.

Un consistori controvertit

La seva presència al consistori del 1881 era, doncs, prou justificada. El formaven, a més d'ell, Jacint Verdaguer com a president, amb Ramon Picó i Campamar, Francesc Matheu, Jacint Laporta i Jacint Torres i Reyetó com a mantenidors i Narcís Oller com a secretari. Verdaguer havia accedit a la presidència per la renúncia de Joaquim Rubió i Ors, una renúncia que es produí tot just aquest va saber que anaven a nomenar-lo. El suplent havia de ser Frederic Soler, cosa que va alarmar Verdaguer, el qual intentà evitar de totes totes la renúncia de Rubió, a qui escriu el 14 de novembre de 1880:

Encara que crec que serà en va escriure-li, demanant-li se servessa quedar-se en lo consistori d'enguany, com m'ho digué prou ahir, mes no puc deixar de fer-ho per amor a la llengua i als Jocs Florals.

2. L. DOMÈNECH I MONTANER, «L'Emili Vilanova. Recorts», *Il·lustració Catalana*, núm. 167, 12-8-1906, p. 498-502. Recollit a L. DOMÈNECH I MONTANER, *Escrits polítics i culturals. 1875-1922*, Barcelona: La Magrana i Diputació de Barcelona, 1991, p. 165-171.

3. Va ser a través de Domènech, per exemple, que Narcís Oller va conèixer Isaac Paulousky: «Corria la tardor del mateix 84, quan una tarda, a la memorable penya del cafè Pelayo on ens aplegàvem llavors diàriament els antics parroquins del cafè Espanyol i un bon estol més de *renaixenços* (que ens deien) em fou presentat aquell escriptor rus per En Lluís Domènech, el qual havia vingut molt recomanat de l'eminent Galdós» (N. OLLER, *Memòries literàries. Història dels meus llibres*, Barcelona: Aedos, 1962, p. 35-36).

4. *La Renaixença*, any 8, tom I, núm. 4, 28-2-1878, p. 149-160.

Si V. renuncia, deixa la presidència a Soler, i la institució en mans de gent que no abunden pas en sentiments catòlics, puix nos obliga a nosaltres a retirar-nos amb V. Jo ho hauria fet ja, mes recordo que só fill dels Jocs Florals, on presentí l'obra de tota ma vida, i que a ells dec lo títol fresc de Mestre. Si l'any passat jo presentí als Jocs *La barretina*, fou després de demanar-ne a un superior, qui m'hi donà l'empenta, i faré un mal paper si l'endemà de rebre un premi d'una institució, renuncio a un petit càrrec que m'imposa.

Res d'això ahir li vaig dir, perquè, francament, no pensava ser elegit. Avui no puc menos de manifestar-li mon desig de fer-hi costat a V., i mon humil i pobre paper, que és (en resumen) que V. podria tornar a son lloc la festa floral que la revolució desvià. Per altra part, me sembla un deshonor que tan antiga institució que, entre els noms de tants com l'han presidida, no es veja el del Gaiter del Llobregat.⁵

Verdaguer s'aconsella també en Jaume Collell («Què et sembla que tinc de fer jo? Si ell renuncia, lo president serà en Soler. Fes-me el favor d'escriure'm desseguit»),⁶ però, pel que es desprèn de la carta que a través de Collell fa arribar a Narcís Verdaguer i Callís, la solució proposada i ja decidida era que fos ell qui ocupés la presidència («Lo càrrec de president dels Jocs m'acabarà d'embolicar la trama de ma vida tranquil·la aquesta primavera») perquè Rubió i Soler havien renunciat.⁷ Van ser substituïts dins el consistori per dos dels suplents, Torres i Reyeto i Jacint Laporta, i la presidència va passar a Jacint Verdaguer, amb Picó i Campamar com a vicepresident.

Alguna part de raó tenia, doncs, el *Diari Català* quan afirmava que tot havia estat una maniobra dels conservadors per apoderar-se del consistori: «van treure tota la seva habilitat al formar la candidatura. Al davant d'ella van posar-hi lo nom respectabilíssim del senyor Rubió i Ors, que ja sabien que no devia acceptar lo càrrec; seguia luego lo del nostre bon amic en Frederic Soler, que ja sabien que no podia acceptar-lo amb ells, però aquestos noms van servir-los per fer triomfar la

5. *Epistolari de Jacint Verdaguer, vol. III (1880-1882)*, transcripció i notes per J. M. de Casacuberta i J. Torrent i Fàbregas, Barcelona: Barcino, 1971, p. 75-76.

6. *Ibidem*, p. 77.

7. En nota a l'epistolari de Verdaguer, J. M. de Casacuberta i J. Torrent i Fàbregas escriuen: «El dia 20 *La Veu de Montserrat* reproduïa la informació de *Lo Gay saber* [l'elecció dels membres del consistori], i afegia: "Se diu si han renunciat los Srs. Rubió i Ors i Frederic Soler". *La Il·lustració Catalana* deïa que s'havien presentat dues candidatures, i que en Frederic Soler figurava en l'una i en l'altra. Les renúncies de Rubió i de Soler del càrrec de mantenidors foren confirmades per *La Veu de Montserrat* el 27 de novembre, per la *Il·lustració Catalana* el 30 i per *Lo Gay Saber* el 1r de desembre, en donar la composició definitiva del consistori, que era aquesta: president, J. Verdaguer; vicepresident, R. Picó i Campamar; vocals, F. Matheu, L. Domènech i Montaner, J. Torres i Reyeto i J. Laporta; secretari: N. Oller» (*ibidem*, p. 78).

candidatura. Los dos van renunciar, i què va quedar-ne? Un president místic que, si és un bon poeta, no sap mai prescindir de ses idees, rodejat d'englantinistes de pura raça». ⁸ El *Diari Català* atribueix a aquests fets el fracàs literari dels Jocs d'aquell any.

En efecte, els resultats «literaris» no van ser gaire brillants. De manera que, dels tres premis ordinaris, només un, la Flor Natural, va ser concedida; l'englantina i la viola varen quedar desertes. Narcís Oller, com a secretari, fa referència, a més, a la manca d'unanimitat en les votacions i justifica el rigor per la necessitat de conservar la força i la continuïtat dels Jocs, amb arguments literaris que trobarem repetits anys a venir, però que no qüestionen encara el sentit de la festa. Escriu:

Tot propòsit de conservació enclou en si la idea de severitat, de legítim rigor, de prudència en los actes convenients per a realitzar-lo. Hem cregut doncs que, malgrat nostre desig, nos eren necessàries eixa severitat, eixa prudència, si havíem de conservar degudament la depòsit amb què ens honraren.

Conegudes són de tothom les causes que avui, més que mai, imposen tal necessitat. No són ja los Jocs Florals com en llurs primers dies l'únic certamen que ofereix als escriptors lo medi de donar a conèixer ses composicions. Amb inusitada freqüència, en el transcurs d'un any, se celebren en nostra pàtria festes d'aquesta mena. Esperonada per lo desig de concórrer a elles, la majoria de nostres poetes sembla esmerçar en repetits treballs tot aquell foc d'inspiració que sols brilla en ver esclat quan se concentra i acaba per exhalar-se a l'impuls del sentiment.

Per altra part, a mesura que han sigut conegudes aquelles obres de mèrit superior i cabdal que aquí mateix llorejades i sancionades després per unànim elogi, vénen a ser model de perfecció, nasqué lo desig d'imitar-les, sacrificant aquella espontaneïtat i frescura que fan verament agradoses les obres del poeta, caient sens adonar-se'n en un amanerament per demés perjudicial.

Calia oposar, doncs, a semblants defectes, com per via de sanitàosa protesta, lo bon criteri amador de l'originalitat, de lo vigorós i de lo espontani. I com en la majoria de les composicions rebudes enguany s'hi nota aquella falta d'inspiració i vigor i abunda l'amanerament de què ens planyem, lo Consistori ha cregut que calia abstinde's tot lo possible d'alentar els poetes per tan errat camí. Res hi fa que revelen, al costat d'aquells defectes, qualitats que no desconeixem: les unes no compensen els altres. Per això lo Consistori ha sigut tan escàs en l'adjudicació de premis, i si encara no vos presenta obres tan perfectes com son desig li demanava, ateneu a què ha premiat lo que millor era a son judici, no lo

8. *Diari Català*, 3-5-1881.

irreprotxable que no s'hi trobava i teniu a més en compte que los premis s'han atorgat per majoria de vots i tan sols un per unanimitat, com aneu a veure.⁹

En efecte, l'únic premi concedit per unanimitat va ser a la novel·la *Qüestió de nom*, de Lluís B. Nadal. Pel que fa als altres premis, la mediocritat hi és ben manifesta. Si és que es pot parlar de triomfadors després d'una memòria tan crítica com la de Narcís Oller, hauríem de parlar de dos noms: el d'Artur Masriera i Colomer, que guanya la Flor Natural i obté, a més, el segon accèssit al mateix premi, el primer accèssit a l'Englantina i un accèssit al premi extraordinari ofert per la Diputació de Tarragona a poemes de temàtica horaciana; justament aquest premi el guanya l'altre nom a destacar, el de Joan Montserrat i Archs, que obté també l'accèssit a la viola.¹⁰ Remarquem, encara, que Lluís B. Nadal hi obté un premi extraordinari de poesia i que Francesc Matheu, mantenidor, hi llegeix «La cançó dels Jocs Florals», que hi fa la funció de *Discurs de Gràcies*. Poques coses més, en l'ordre estrictament literari, es poden destacar d'aquests Jocs del 1881. Fins i tot, la *Il·lustració Catalana*, en la crònica de la festa, constatava aquesta davallada, però aprofitava també per retreure al consistori i, en especial a la memòria del secretari, la publicitat donada a les crítiques:

Pot oferir-se un resultat més desconsolador que el que han donat els Jocs Florals d'aquest any? És que ha començat potser lo período de consumpció per aquesta institució tan respectable? Res té d'estrany que hi haja qui ho suposi de tal manera en vista de l'èxit desgraciadíssim del concurs d'enguany, que encara que es podia preveure per endavant per haver-se retret de la lluita gran número de poetes, no es creia per ningú que s'arribés a l'estat a què s'ha arribat. I encara podíem consolar-nos si entre les poques composicions que el consistori ha trobat dignes de distingir-se, n'hi hagués alguna que per ses qualitats recomanables posés en evidència un criteri altament rigorista en què s'haguessin inspirat los mantenidors per a la classificació dels treballs presentats. Però desgraciadament estem tan lluny d'això que la mateixa memòria del secretari senyor Oller, que és per altra part un consciencçut treball literari, nos treu completament de dubtes per lo que respecte al mèrit que devem concedir a les composicions llorejades de las quals no n'hi hagué cap, feta excepció de la novel·la, que ho fos per majoria de vots. I en aquest punt lo consistori estigué sobradament descortès amb los autors premiats, los quals ben segur que haurien renunciat si per endavant haguessin

9. N. OLLER, «Memòria del senyor secretari», *Jochs Florals de Barcelona. Any XXIII de llur restauració MDCCCLXXXI*, Barcelona: Estampa de La Renaixensa, 1881, p. 37-45.

10. Cal assenyalar que Joan Montserrat i Archs, metge i erudit, havia regentat, mentre estudiava medicina –anteriorment havia fet estudis d'arquitectura i ciències–, la farmàcia del Dr. Ferrer, a la Plaça del Pi, on la colla sortida de *La Jove Catalunya* es reunia habitualment (J. ROCA I ROCA, «La setmana en Barcelona», *La Vanguardia*, 3-11-1895).

sapigut que sols les havien de merèixer al preu de fer saber al públic numerosíssim las faltes i faltetes de què sos treballs adoleixien i la memòria del secretari, més que tal cosa, era un memorial d'agravis, era un dictamen fiscal en lo que amb especial fruïció se posaven de relleu totes les circumstàncies agravants que poden pesar en l'ànimo d'un jutge a fi d'obtenir una condemna.¹¹

L'afar Bartrina

A tot això, s'hi afegeix un altre problema. En el moment de constituir-se el consistori, Verdaguer havia publicat el poema «Amor de mare», inspirat en una balada que li havia explicat Joaquim M. Bartrina poc abans de morir, al *Calendari Català del any 1881*, acompanyat d'una nota de presentació en la qual retreia a Bartrina haver viscut «sense mirar al cel»: «Si en Bartrina no hagués begut tant en eixes noves doctrines que [...] nos vénen de les ombrívoles, que no tenen cel, si hagués cercat més que les tenebres del dubte, la llum dolça de la fe [...] hauria cantat mellor i hauria cantat més temps».¹² Aquesta nota va indignar els cercles d'amics de Bartrina i l'actuació de Verdaguer com a president dels Jocs Florals els va proporcionar l'ocasió de manifestar-ho. Al capdavant, la presidència de Verdaguer era la demostració palpable de la manipulació de la festa per part del conservadorisme.

En efecte, Valentí Almirall, el mateix dia de la festa, va retreure el gir conservador que segons ell havien fet els Jocs, els quals, després dels inicis més aviat inconcrets i minoritaris dels primers anys, havien arribat a assolir un cert triomf social («van arribar a fer-se quasi populars»), moment en què, en «lo grandíós moviment del 68», els que havien iniciat el catalanisme «van espantar-se de la seva pròpia obra i van deturar-se o tornar-se'n endarrere», amb la qual cosa van provocar el fracàs del Federalisme. I afegeix: «des de llavors van acabar sa missió los Jocs Florals», de manera que avui «no representen res o representen massa».¹³ Res, si es limiten a murmurar de Castella amb versos insípidos (la qualificació és seva); massa «si aspiren a la separació de Catalunya sens saber a on volen portar-nos». Perquè, ve a dir, el patriotisme o és purament verbal o tendeix al separatisme. Davant del domini dels que anomena «englantinistes», Almirall ofereix la sortida política:

11. R. E. BASSEGODA, «Crònica general», *Il·lustració Catalana*, núm. 31, 10-5-1881, p. 241-242. També *Lo Gay Saber*, segona època, any IV, núm. 23, 1-12-1881, p. 254-255, en ressenyar la publicació de l'anuari, pren una actitud semblant i fa una crida als autors per evitar la mort dels Jocs.

12. J. VERDAGUER, «D'en Bartrina», *Calendari Català del any 1881*, Barcelona: Juan Roca y Bros, 1880, p. 30-31. Vegeu el conflicte, agreujat encara més per la intervenció de Jaume Collell, explicat a *Epistolari de Jacint Verdaguer*, vol. III (1880-1882), p. 66 i 261-263.

13. L'AMICH DE CADA FESTA [V. ALMIRALL], «Los Jochs Florals», *Diari Català*, 1-5-1881. Reproduït a V. ALMIRALL, *Cultura i societat*, a cura de J. M. Figueras, Barcelona: Edicions 62, 1985, p. 97-99.

Perquè han de desenganyar-se los catalanistes en general i los englantinistes en particular. Lo renaixement catalanista no té més que una traducció pràctica en fets; sols pot resoldre's en una solució que s'aparti tant del separatisme com del centralisme.

Aquesta solució, mal que pesi als floralistes, sols la tenim nosaltres, i per això cada any saludem los Jocs Florals, per més que es presentin tan insípidos com en lo que ells ne dirien any de gràcia o del senyor, mil vuit-cents vuitanta-u, vint-i-tants de llur restauració.

El debat ideològic entre dretes i esquerres, doncs, havia aflorat obertament. I Almirall va anar insistint: l'endemà, en fer la crònica de la festa, el diari criticava el discurs «assaborit de misticisme i patriotisme retrospectiu» de Verdaguer, la seva lloança de Jaume I («lo rei que va erigir dues mil iglésias a la religió cristiana degollant sense pietat els sectaris de Mahoma») i acabava afirmant que, a la vista del discurs, es comprenia que s'haguessin deixat tants premis deserts perquè «no creiem que hi hagin tants poetes catalans que s'inspiren en los desitjos tradicionalistes del Jurat».¹⁴ Tornaven, al dia següent, a insistir en el conflicte que havia portat a la tria de Verdaguer per a la presidència i, doncs, a un consistori dominat pels «englantinistes», motiu pel qual «los poetes de debò s'han retret de concórrer al certamen; lo discurs del president ha sigut un sermó de missionista; los premis los han guanyat los *volterianets*, que perquè es creuen que ara està de moda, canten sols lo retràs i la vellúria. En resumen, los Jocs Florals d'aquest any, més que preparats per los adjunts, han semblat una festa de la *Joventut Catòlica*».¹⁵

Aleshores va saltar l'afer Bartrina pel fet que no constés el seu nom, ni el de cap dels catalanistes morts aquell any, com s'havia fet sempre, en una sèrie d'escuts penjats de manera ben visible al saló on se celebrava la festa. El *Diari Català* es pregunta si no serà perquè hi hauria hagut de figurar el del «malaurat poeta Joaquim Maria Bartrina».¹⁶ Si aquesta omisió ha estat intencionada, escriuen, «allavors los senyors del consistori ens inspiren viva llàstima, molta llàstima, moltíssima llàstima. A mossèn Verdaguer i a sos presidits los hi citarem aquell adagi *qui a cel escup, a sa cara li cau*». Retreuen que alguns membres del Consistori (ben segur que es refereixen a Narcís Oller) «anaven per aquests mons celebrant i popularitzant ses poesies» i asseguren que si la situació hagués estat la inversa, Bartrina no hauria exclòs de l'homenatge el nom de Verdaguer. La denúncia no era gratuïta i l'evidència va saltar poc després:

14. *Diari Català*, 2-5-1881

15. *Diari Català*, 3-5-1881.

16. «Tant se val», *Diari Català*, 5-5-1881.

Havem sapigut que efectivament lo nom d'en Bartrina sigué excluït intencionadament dels Jocs Florals i an això es deu el que els noms dels demés catalanistes morts durant l'any anterior, se vegessen trets també; i es fes la làpida que els inclogués i qual redacció era la següent: "Als catalanistes morts durant l'any 1880-1881". Se'ns ha dit ademés lo següent:

Que mossèn Verdaguer digué que per més que apreciava a son company Bartrina, primer se retiraria abans que l'autor del *Algo* figurés coronat en la festa que ell devia presidir, mes com això los hi va dir quan ja s'havia parlat de que son nom seria respectat com era degut, això és, dos dies abans de la festa, quan ja estaven convidades totes les autoritats, corporacions, adjunts i demés, los amics veraders d'en Bartrina que formaven part del consistori s'oposaren a la determinació de Mossèn Verdaguer, resolta a que ell los deixés de presidir. En aquell moment assaltaren també incomprendibles preocupacions a un dels individus del consistori a qui sempre se l'ha considerat com un dels millors poetes mallorquins,¹⁷ qui afegí que no comptessin amb ell si Mossèn Verdaguer deixava d'assistir a la festa. Tot això junt amb lo resultat negatiu del certamen del corrent any, feu dubtar als que de totes maneres creien que es devia honrar al poeta Bartrina i lograren dels dos individus citats la transacció següent:

Primer. Que assistirien a la festa, mes en ella lo secretari faria constar d'una manera solemne i formal, que lo nom d'en Bartrina era apreciat per la societat Jocs Florals, i que el posaria en lo lloc que li era degut en la memòria, com així ho va fer lo mantenedor secretari senyor Oller.

Segon. Que los mantenedors se reservaven fer públic tot lo que havia passat referent an aquesta qüestió, si arribava el cas que es sapigués que el nom d'en Bartrina havia sigut tret intencionadament.

Tercer. Que constés en actes que s'oposaven en un tot a lo exigít pel president i vicepresident.

I quart. Que si feien aquesta transacció era perquè havent-se repartit les invitacions i fet tot quant se havia de fer per lo major lluïment de la festa, aquesta no s'hagués d'interrompre, tenint en compte lo mal que a la família d'en Bartrina hauria pogut ocasionar l'escàndol que de moment estaven disposats a fer en contra dels que s'oposaven a què es rendís lo tribut que li era degut, no ja a l'autor de *Algo*, sinó al poeta catalanista premiat en los Jocs Florals.

Això és lo que ara havem sentit dir i estem disposats a ampliar-ho o rectificar-ho segons se vagin sapiguent notícies referents a l'assumpte.

De tot lo que nosaltres ne deduïm lo que havem dit ja en números anteriors, o sigui, que si els adjunts no es decideixen a emprendre un altre camí, los Jocs

17. Es refereixen a J. Picó i Campamar, vicepresident del Consistori.

Florals se convertiran en una festeta que quedarà fins inferior a la de la *Juventut Catòlica*.¹⁸

A partir d'aquest text s'entén l'extensió del panegíric que, dins l'elogi dels catalanistes morts aquell any, Narcís Oller dedica a la seva *Memòria* com a secretari a Joaquim Maria Bartrina.¹⁹ D'altra banda, Francisco Bartrina, germà de Joaquim Maria, adreça una carta al diari estranyat que Jacint Verdaguer no hagués desmentit la informació:

Alguns que de dit acte han hagut esment, l'han qualificat d'enveja i de despit. Tractant-se de mossèn Verdaguer, que sembla l'encarnació de la modèstia, aquests calificatius m'apar que són de tot punt inexactes. Com pot cabre l'enveja en lo cor –verdader cor d'àngel– de mossèn Verdaguer, l'amic íntim del meu germà, amb qui compartia gustos literaris i fins identitat de mires, en alguns punts que a la religió afecten? Com puc creure això, de mossèn Verdaguer? De cap manera. Atribueixi's a genialitat, a extravio, a criaturada, a tot menys a despit i enveja.

Als meus ulls l'acte de dit senyor ni es justifica ni tan sisquera es comprèn. Seria tan bo que l'expliqués. Aixís ho espero.²⁰

El diari, més escèptic, ho tenia clar: Verdaguer no respondrà: «Mossèn Verdaguer serà tot lo que es vulgui com a particular, però no pot prescindir dels compromisos que el lliguen amb la classe a què pertany ni amb lo partit en que més o menys desembossadament milita. Fins volem creure que a mossèn Verdaguer li va saber greu lo haver de despreciar la memòria d'en Bartrina, però no va poder escapar-se'n».²¹ I, efectivament, sabem, per la seva correspondència, que Verdaguer, aconsellat pel canonge Estalella, va decidir callar.²² La premsa catalanista va ser crítica amb el canvi imposat per Verdaguer, però va adoptar posicions més conciliadores, tot i constatar el fracàs literari dels Jocs d'aquell any.²³

No sabem com va viure Domènech aquests episodis ni, en concret, quina posició hi va prendre. Havia tingut una relació força constant amb en Bartrina, a qui, com ja hem citat, esmentarà el 1906 en recordar les seves èpoques de joventut, i la tenia

18. «Sobre'ls Jochs Florals», *Diari Català*, 7-5-1881.

19. OLLER, «Memòria del senyor secretari».

20. «Sobre la qüestió d'en Bartrina», *Diari Català*, 10-5-1881.

21. *Ibidem*.

22. *Epistolari de Jacint Verdaguer*, vol. III (1880-1882), p. 103. Els editors, Casacuberta i Torrent, ressegueixen els atacs a Verdaguer (p. 104-107).

23. Vegeu BASSEGODA, «Crònica general», i la notícia de *Lo Gay Saber*, segona època, any IV, núm. 10, 15-5-1981, p. 111-112.

amb Narcís Oller. A més, sembla que tots els mantenidors van anar a la una enfront de Verdaguer i Picó i Campamar. En tot cas, en aquest seu primer pas pel consistori no va tenir-hi el protagonisme que li donaria el seu retorn, catorze anys més tard.²⁴ Perquè tot fa pensar que el seu nomenament per a la presidència dels Jocs del 1895 responia a una estratègia política i cultural ben definida: la seva figura dins del catalanisme s'havia consolidat i no tenia res de neutra, ni culturalment ni políticament. El fet mateix d'haver ostentat la presidència de l'Assemblea de la Unió Catalanista a Manresa el 1892 el definia plenament. *La Veu de Catalunya* així ho remarcava: «La defensa del Dret de Catalunya essent en Domènech president de la Lliga [de Catalunya], l'altra presidència de la primera Assemblea de la Unió a Manresa i els seus treballs en les de Reus i Balaguer i les relacions que ha contribuït a establir entre los elements regionalistes d'Espanya diuen prou quin patrici és en Domènech i ens expliquen lo perquè ha presidit aquest any lo Consistori dels Jochs Florals, la institució més catalana que tenim».²⁵ Reunia, doncs, els mèrits habituals dels presidents dels Jocs: ser una figura intel·lectual destacada i comptar amb una dimensió pública considerable. Però, a més, com certificava aquesta informació de la revista de Verdaguer i Callís, Domènech estava estretament lligat als grups que lluitaven per la renovació del catalanisme. Un catalanisme que, inevitablement, havia d'encarar-se a una institució com la dels Jocs Florals, que, agra'dés més o menys, havia adquirit un caràcter simbòlic i un cert grau d'influència que convenia no menystenir. Tot i que era evident, palpable, que «la institució més catalana que tenim», en mots de *La Veu de Catalunya*, vivia en aquells moments una crisi especialment aguda: d'ençà dels darrers anys vuitanta, estava deixant de ser el centre de la vida literària i els nous valors creatius que s'anaven donant a conèixer ja no ho feien a través dels Jocs. Tot i això, el mercat literari català era encara molt precari i, atesa la significació social de la institució, els Jocs podien encara tenir una certa influència social, per bé que aquesta influència acabaria desapareixent si perdien l'espai que estaven ocupant en la vida literària. Política i literatura, doncs, havien d'apuntalar-los. Aquest, com veurem, serà l'eix del discurs de Domènech i Montaner.

L'agonia dels Jocs Florals

Som, però, en els anys noranta i la joventut modernista no acceptava ni la mena de catalanisme inherent als Jocs ni la mena de literatura que en sortia guardonada; ni,

24. Cal fer constar que va ser nomenat suplent per al Consistori del 1888, sense, però, cap transcendència.

25. X., «En Lluís Domènech y Montaner», *La Veu de Catalunya*, any V, núm. 19, 12-5-1895, p. 218-219.

val a dir, el lligam entre política i literatura, com a mínim en els termes floralescos en què ho havien plantejat els homes de la Renaixença. Ells, els modernistes, reivindicaven l'herència dels plantejaments progressistes del segle XIX, aquells que havien oposat al lema floralesc de «Patria, Fides, Amor» el de «Progrés, Virtut, Amor» d'Anselm Clavé; eren, també, d'una manera ja força difusa en els anys noranta, els hereus de Valentí Almirall, el polític que, a més de les posicions preses des del *Diari Català*, havia rebutjat, el 1888, uns Jocs presidits per la Reina Regent i n'havia organitzat uns altres d'alternatius.²⁶ El 1884, R. D. Perés havia dedicat, a la revista *L'Avens* –amb la grafia del títol lluny encara de l'ortografia renovadora que proposarien anys més tard–, una extensa ressenya als Jocs Florals d'aquell any, en la qual, per una banda, reclamava el dret a jutjar les obres premiades des d'un punt de vista estrictament literari i, per l'altra, desqualificava el discurs del president de torn, Manuel Duran i Bas, que havia parlat del cosmopolitisme i de la modernitat com un perill per Catalunya. Segons Perés, el president s'hauria hagut de limitar a demanar als poetes: «Sigueu genials en les vostres obres; canteu segons vos dicti vostre cor» perquè aquesta és l'única manera de servir «los interessos de la literatura universal i la glòria de la nació».²⁷ I és que, segons ell, els certàmens «han falsejat per a molts lo verdader concepte de la gran, de la universal poesia»,²⁸ fins al punt d'imposar les formes grandiloqüents i retòriques, com l'oda, un gènere poètic que per a ell representa la poesia buida de sentit.

L'actitud de Perés i, amb ell, la de *L'Avens* en els primers anys vuitanta, em sembla d'una gran transcendència. El fet de posar el valor literari en un primer pla, de reclamar la crítica i la combativitat literària i, doncs, d'afirmar amb contundència la importància de la literatura capgirava radicalment un sistema literari, el de la Renaixença, que girava entorn dels Jocs Florals i que responia a una concepció subsidiària (emblemàtica i, per això mateix, accidental) de la pròpia literatura. Aquesta actitud es converteix en profundament agressiva en les campanyes modernistes de *L'Avenç* el 1892 i 1893, especialment en la ploma de Jaume Brossa. A «Viure del passat», l'article que actua com a autèntic manifest del moviment, Brossa apuntava ja implícitament contra la institució,²⁹ però va ser amb motiu dels Jocs del 1893 que

26. El 1888 s'havia creat un consistori sòlid, ben clarament a la defensiva, amb Marià Aguiló de president i amb el Baró de Tourtaulon, Marcelino Menéndez y Pelayo, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Joaquim Cabot i Rovira com a mantenidors i Pau Sans i Guitart com a secretari. Domènech i Montaner hi constava com a segon suplent. Així li ho comuniquen, en carta del 15 de novembre de 1887, signada per Jaume Collell, aleshores president del Cos d'Adjunts, i Pau Sans i Guitart, secretari (Casa Museu Lluís Domènech i Montaner de Canet de Mar).

27. R. D. PERÉS, «Los Jochs Florals de 1884», *L'Avens*, any II, núm. 34, juliol-agost-setembre 1884, p. 380-392.

28. R. D. PERÉS, «Esbossos crítics. Francesch Matheu», *L'Avens*, any II, núm. 28, 4-5-1884, p. 254.

29. J. BROSSA, «Viure del passat», *L'Avenç*, segona època, any IV, núm. 9, setembre 1892, p. 257-264. Hi afirma: «Les anteriors generacions, què ens deixen a la literatura catalana? Un lema mort, que no

l'ataca directament com a «festa pseudo-catalanista», responsable del manteniment «del mal gust literari»:

El fondo arcaic dels Jocs Florals no respon a les necessitats intel·lectuals de l'élite de la societat catalana. Aquesta discordància ha de matar-los forçosament un dia o altre. En alguns temps aquella institució devia ésser un bosc florit i joiós, plàcidament alegrat per les refilades dels aucells i els cants de les cigales; ara és un pantano trist, feréstec, on ni sisquera hi poden viure les granotes i rates de claveguera.

Per això *L'Avenç* els combatrà, considerant-los el més fort enemic de la literatura, com una de tantes coses retrògrades que priven el procés intel·lectual i la independència de Catalunya.³⁰

I no només eren els sectors joves i renovadors els que constaten la crisi de la institució. Del seu mateix interior en sortien crítiques. Indubtablement, el conflicte del 1888 havia ajudat, amb els Jocs oficials per una banda i els que va organitzar Valentí Almirall per l'altra, a posar un interrogant sobre l'aura patriòtica que poguessin tenir. A més, la seva incidència a l'hora de marcar els valors de referència de la literatura del país, havia anat disminuint, fins al punt que, el 1891, Narcís Verdager i Callís, com a secretari del consistori, va carregar amb força contra la baixa qualitat de les obres presentades:

162 composicions han vingut enguany a demanar tanda en la poètica lluita.

Quan lo Consistori, una per una, les hagué examinades, com segador experimentat que troba poc granades les espigues abundants i ufanoses, sentí caigudes les ales del cor.

En aquell munt de poesies, sols una bona impressió s'hi trobava; la del gran nombre de fills de la terra que mercès al nostre providencial renaixement, coneixen i escriuen la llengua dels nostres pares i de nostre cor de tal manera, que els versos eixits de llurs plomes bastarien per demostrar la riquesa, la perfecció i l'encarnament vigorós d'una llengua que en va pretendran arrencar del nostre poble.

Mes aquell meravellós alè d'inspiració sagrada que amb genis tan eminents ha enriquit a nostre jove literatura, portant-la a volar per tots els cels d'Europa, a embadalir aquells cors que necessiten per commoure's i admirar-se versos com

diu res a la imaginació popular; un peu forçat, que ha vingut obligant varies generacions de versificadors a repetir les mateixes idees, idèntics conceptes i imatges retòriques».

30. J. BROSSA, «Jocs Florals d'enguany», *L'Avenç*, segona època, any V, núm. 8, 30-4-1893, p. 127-128.

los de Goethe, de Shakespeare, de Víctor Hugo, de Milton i del Tasso; aquella volada genial que feu dir al més insigne adversari que té a Espanya la renaixença catalana, que en igualtat de circumstàncies, cap més poble del món l'havia tinguda, en va el Consistori ho cercava entre les composicions subjectes a son veredict.

¿És que el geni, cansat del suprem esforç, s'ha endormiscat en braços de la fatiga? ¿O és que, innecessària ja la visió tutelar dels Jocs Florals, puix són molts los qui ja tenen un nom admirat i un públic que adelerat busca llurs obres, fora de nostra venerable Institució prodiguen les grandioses concepcions que a ella en absolut li neguen?³¹

L'interès del text prové, justament, d'aquesta constatació de la pèrdua de la centralitat dels Jocs en la vida literària. És un toc d'alarma que prové de qui, al mateix temps, lamenta que els escriptors es desviïn «potser un xic massa de les glorioses petjades dels progenitors de nostre catalanisme». La manca de qualitat de les obres premiades era tan evident que resultava difícil de fer-hi els ulls grossos. Roca i Roca, sempre crític amb els Jocs, s'afegia des de *La Vanguardia* a la constatació: «no deja de ser chocante que cuando la moderna literatura catalana ha logrado granjearse una consideración sumamente honrosa, así en el resto de España, como en el extranjero, la institución que le dio vida y carácter, la institución a la cual debe sus mejores glorias, ande tan en extremo decaída, que haya ya quien la considera amenazada de muerte inevitable».³² Per reblar el clau, Josep Yxart va publicar l'extens article «La decadencia de los Juegos Florales de Barcelona»,³³ en el qual argumentava que la decadència de la institució «no es, como tantas otras que se lamentan a diario —la del teatro, o la moral pública, por ejemplo—, un hecho complejo y dudoso que requiera larga comprobación. [...] Esta es única y exclusivamente una verdad... objetiva, como diría un aprendiz de filósofo». I, després de fer un repàs històric, arribava a la conclusió que, si l'objectiu dels Jocs era promoure l'ús literari de la llengua, assolit aquest objectiu amb «una literatura corriente, de existencia reconocida y estimada, que, como todas las que están en su caso, multiplica y diversifica cotidianamente sus tendencias», la seva funció resultava ja superada. Per això els Jocs, continuava, s'havien convertit en una manifestació del catalanisme: «lo principal en ellos acabó por ser el discurso presidencial: lo secundario, las poesías pre-

31. N. VERDAGUER I CALLÍS, «Memòria del Secretari del Consistori», dins *Jochs Florals de Barcelona. Any XXXIII de llur restauració. MDCCCXCI*, Barcelona: Estampa "La Renaixensa", 1891, p. 60.

32. J. ROCA I ROCA, «La semana en Barcelona», *La Vanguardia*, 24-5-1891.

33. J. YXART, «La decadencia de los Juegos Florales de Barcelona», *La España Regional*, any VI, vol. XI, 1891, p. 247-252, 337-356 i 455-466. Vegeu-ne l'edició a cura de R. CABRÉ: «Josep Yxart: La decadencia de los Florales», *Anuari Verdaguer*, núm. 8, 1993-1994, p. 255-294.

miadas». Yxart apunta la conveniència de separar l'acte polític del literari, però això hauria representat la pràctica desaparició d'una festa que s'havia convertit en símbol del catalanisme.

L'any següent, el 1892, amb Picó i Campamar com a president i Ernest Moliné com a secretari, les coses no van canviar, tal com amb amargor assenyalava el mateix secretari en la seva *Memòria*:

Quin treball més penós per nosaltres ha sigut lo de garbellar entre les 160 composicions trameses, per trobar-ne algunes dignes de premi!

Anàvem descloent i llegint los plecs i ens canviàvem impressions tristes. La majoria de les poesies eren allargades d'assumpto i de factura, plenes de llocs comuns i de frases que sap de memòria qualsevol que s'hagi versat en la lectura dels autors catalans, semblant en això a la mal sargida roba d'arlequí que cobreix per desfigurar-les i apropiar-se-les les nueses sublimes de la vera inspiració dels poetes; llegíem més i molt sovint se'ns presentava com una mala sombra la que ja s'anomena poesia de certamen, aquella que lluny de cantar amb batements de cor i vols capritxosos del pensament, té per ideal únic que es dibuixa entre ratlles la de guanyar un premi. Ni hi descobríem, no, aquell afany d'esmol·lar la pròpia imaginació amb la lectura dels bons models, sinó el desig immoderat de fer poesies amb una imaginació que s'han format sos autors mateixos llegint los poetes del dia. Quants n'hi ha que es pensen volar en ales de la fantasia per espais desconeguts i lluminosos, i ben mirat no fan més que muntar lo cavall feixuc de la retòrica que dóna desesperades voltes dintre d'un petit cercle.

Nos convencérem ben prompte de què en bé de la Institució no convenia adoptar aquest any en l'elecció dels treballs un criteri massa rigorós.³⁴

Moliné i Brasés, que forma part dels joves de *La Renaixença*, dóna la raó als enemics dels Jocs: el certamen està viciat i genera els seus propis mals. Tanmateix, apunta la necessitat de renovar-los: «Estem ben lluny de creure que la malaltia dels Jocs Florals sia de mort, i creiem que ara més que mai convé deixar ben obert lo gloriós llibre dels annals de les nostres lletres: per avui sols dec dir en nom del Consistori que corregida nostra institució, i això no és gaire costós, d'alguns vicis contrets en sa llarga vida, pot resplendir i ufanar-se com en sos mellors temps».³⁵ En aquesta *Memòria*, Moliné i Brasés afirmava que tenia la intenció de proposar reformes al consistori, però quan poc després va publicar «Los Jochs Florals de Barcelo-

34. E. MOLINÉ I BRASÉS, «Memòria del secretari del Consistori», dins *Jochs Florals de Barcelona. Any XXXIV de llur restauració. MDCCCXCII*, Barcelona: Estampa "La Renaixensa", 1892, p. 82.

35. *Ibidem*, p. 83.

na» a *La Renaixença*,³⁶ rèplica a l'article de Josep Yxart, no sembla que aquestes propostes s'haguessin concretat. Sí que hi afirmava, però, el caràcter patriòtic com a essencial per al certamen: «Lo sentiment patriòtic fou, doncs, i segueix sent-ho, l'ànima del renaixement català i essent la poesia l'objecte capital i casi únic de la institució dels Jochs Florals, havia d'ésser forçosament patriòtica si volia arribar, com aixís succeí, a enaltir la restaurada institució, sempre considerada com l'expressió més genuïna de dit renaixement». Per donar modernitat als seus arguments (i replicar Yxart en el seu mateix espai ideològic), acudia, aplicant-lo a la seva manera, a l'autoritat de Taine: «des del moment en què domina un caràcter notable i palpitant, una institució és viva» i, «per últim, si aquest caràcter que informa una institució és *social*, és a dir, respon als sentiments de tot un poble, essent, per lo tant, lo llaç d'unió entre els individus, si produeix la *simpatia* entre tots ells vers un gran ideal fent-los viure una nova vida per medi d'una comunió de sentiments, aquesta institució és viva, vigorosa, definida i moderna».

Un programa de regeneració

El fet és que el catalanisme, a més d'un símbol, tenia en els Jocs un mitjà d'incidència social. Però aquest mitjà només podia sobreviure i ser eficaç si era capaç d'integrar-hi amb una mínima dignitat la literatura. Per aconseguir-ho, els Jocs no es podien posar d'esquena als nous corrents perquè, en darrer terme, si continuaven movent-se amb la seva pròpia inèrcia, com s'havia anat demostrant, s'anaven situant al marge de la creació literària. El 1894 ja s'hi havia portat Santiago Rusiñol com a mantenidor, Joan Maragall hi havia guanyat l'englantina amb «La sardana» i Guillem A. Tell i Lafont hi havia obtingut un accèssit. Havia estat un triomf per a la continuïtat dels Jocs. Calia, però, fer un pas més, donar-hi un cop de timó: i això és el que es va fer el 1895. Des d'aquest punt de vista, l'accés de Domènech i Montaner a la presidència em sembla que s'hauria de considerar un autèntic assalt a la corporació per part del catalanisme militant, paral·lel a l'entrada de Prat de la Riba, Puig i Cadafalch, Lluís Duran i Ventosa i el mateix Moliné i Brasés a *La Renaixença*; al que es va fer a l'Ateneu Barcelonès (amb Àngel Guimerà com a president i Joan Maragall com a secretari); i, l'any següent, a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació (amb Joan Josep Permanyer i Ayats com a president). El sentit del discurs presidencial de Domènech, doncs, cal situar-lo amb un peu en la tradició temà-

36. E. MOLINÉ I BRASÉS, «Los Jochs Florals de Barcelona», article aparegut a *La Renaixensa* els mesos de maig i juny de 1893; vegeu-lo estudiat i reproduït a C. DURAN TORT, «Ernest Moliné i Brasés, defensor dels Jocs Florals», dins *Anuari Verdguer*, núm. 10, 1997-2001, p.155-177.

tica i formal d'aquest tipus de discursos, però amb l'altre peu en la voluntat de potenciar políticament i, doncs, culturalment, la institució.

Potser ens cal, en aquest punt, un aclariment perquè sempre s'ha parlat de Domènech i Montaner com d'un genuí representant del Modernisme i jo, aquí, l'estic situant al marge del moviment i dins dels paràmetres del catalanisme conservador i, més concretament, prop del grup intervencionista que portarà, el 1901, a la creació de la Lliga Regionalista. La raó és clara: en els escrits de Domènech d'aquests anys no hi ha cap comunió i, doncs, cap adhesió al programa de modernització que havia presentat *L'Avenç*; però, a més, tampoc es fa seves les actituds generals, més difuses, que havien propiciat la concreció del moviment. Serà més endavant o, si es vol, a partir de la política de confluència que adopta el catalanisme (i que es fa ben visible en el programa integrador que Domènech presenta en el seu discurs presidencial), que es va produint la confluència de catalanisme i modernisme, amb la corresponent pèrdua de la radicalitat ideològica d'aquest moviment i, al capdavant, amb la seva identificació amb una estètica determinada (o amb unes estètiques determinades) més que no pas amb un programa de canvi cultural, tot i que aquest programa lluitarà per anar reapareixent i fins i tot, en la seva darrera formulació, al voltant d'*El Poble Català*, a partir de 1904, comptarà amb la participació, reticent i insatisfeta, del mateix Domènech. No ens ha d'estranyar, doncs, que aquest, el 1895, repliqui, en relació als Jocs Florals, les propostes «modernistes».

En efecte, el discurs comença amb una reafirmació de l'actualitat del lema, «Fe, Pàtria, Amor» com a fonaments de la civilització catalana al llarg dels temps i, doncs, també de cara al futur. Això vol dir que el fet patriòtic és essencial a la festa: «Los Jocs Florals han d'ésser una festa patriòtica o deixar d'existir».³⁷ Convertir-los en una festa estrictament literària els trauria el caliu, l'adhesió, del públic que la fa possible. Amb això, contesta la proposta de Brossa de convertir els Jocs en una acadèmia literària: «canvieu lo vostre patriòtic lema en lo d'una acadèmia, tan net, fixo i esplèndid com vulgau, i ben aviat los qui constituim lo públic, jo el primer, respectant i admirant les vostres obres, trobarem que res tenim que fer en aquest lloc». Perquè és, justament, el caràcter patriòtic el que congrega el públic i, sense aquest, la vida literària s'esllanguiria. La seva intenció, doncs, és capgirar els arguments dels modernistes: la literatura per ella mateixa, per més avançada que sigui, no pot sobreviure sense l'escalf del públic enfervorit de la festa. Per tant, «no tenim dret a canviar-li son caràcter» i no el tenim, aquest dret, perquè ens ve de generacions anteriors però també, i sobretot, perquè «no tenim lo dret de negar al jovent, qui

37. Totes les citacions que faig del discurs provenen de L. DOMÈNECH I MONTANER, «Discurs del President del Consistori», dins *Jochs Florals de Barcelona. Any XXXVII de llur restauració. MDCCCXCV*, Barcelona: Estampa "La Renaixensa", 1895, p. 41-47.

puja, l'aigua pura que pot regenerar-lo». Perquè, justament, ha estat «baix la senyera que ens presideix» que la laboriosa Catalunya s'ha convertit, en els darrers anys, «en un poble artístic i genialment caracteritzat». I, en un gir dialèctic, defensa els Jocs de l'acusació de «revifalla arqueològica» però també de l'acusació de plagiaris de les escoles modernes estrangeres, com si fossin justament els Jocs els que han introduït els corrents més renovadors. D'aquesta manera, presenta una panoràmica de la diversitat de corrents poètics presents als Jocs, des dels corrents classicitzants a les imitacions de la poesia popular fins als que tradueixen «los pensaments dels genis del Nord il·luminant amb instantània cruesa los abims de l'ànima humana i disfumant-se en les vaporoses imatges de ses balades» fins als que «claven en l'ànima la fina i verinosa espina de la moderna poesia suggestiva». Ni arqueologia, doncs, ni estrangerisme: «tots plegats tenen de nostre caràcter i de l'antiga i popular poesia catalana lo viu sentiment de la naturalesa, la passió fonda i concentrada amb expressió breu i gràficament enèrgica, i l'estudi meditat dels assumptos i de l'escriptura que a la composició deu donar-se».

Des d'aquest punt de vista, la literatura s'ha convertit en un model de regeneració i de modernització, que ha de servir per a l'acció que el catalanisme es proposa dur a terme i de forma ben concreta, a partir de les propostes institucionals de les Bases de Manresa: «Si el mateix sanítós impuls, que ha avivat la literatura pàtria, alenés a totes les manifestacions del geni català; si, com a egoistes escèptics, o indiferents, no ens deixàssem portar a remolc d'organismes decrepits qui caminen a ben certa ruïna, no ens trobaríem, com avui, quasi exclòits del concert dels pobles moderns en l'obra de la civilització general». Aquesta «modernitat» (té constantment presents els programes «modernitzadors») l'havia assolida Catalunya, continua, quan «a l'entorn de la mare pàtria s'hi aplegaven tots los catalans», com una gran família en la qual no havien penetrat les «vagues concepcions cosmopolítiques» i, doncs, el que per a ell són els egoïsmes de classe, especialment els de les classes dirigents, les quals, com en la imatge idealitzada que ens presenta de l'Edat mitjana, haurien de donar exemple d'abnegació pel bé comú: «Dava el potentat, per al bé i comú engrandiment, sa vida i sa fortuna, criava a sos fills en la religió de la pàtria, del dever i de l'exemple a sos conciutadans». Dins d'aquesta idealització que –no podia mancar-hi– té com a centre «l'alt Rei, lo llegendari Jaume d'Aragó», Domènech veu perfectament harmonitzades les relacions entre les diferents classes socials amb una mobilitat interclassista basada en el respecte, l'esforç i el treball personal. Això el porta, en la línia més clàssica del catalanisme conservador, a la mitificació dels gremis i, a través d'ells, a introduir-hi una perspectiva en la qual trobem ben reflectits els seus propis interessos: l'artesanía i el disseny, que ressegueix a través dels llibres gremials per mostrar com la creativitat i l'enginy van de bracet amb la plenitud de les llibertats catalanes, mentre la seva decadència arriba amb el cesarisme i l'opressió: «L'últim fa espurnar los ulls al veure'l: amb vanitat

innocenta pinta l'autor un figurí militar amb la blanca vestidura de gires vermelles dels primers anys del segle XVIII; porta la data de les últimes victòries de Carles abans de sa fugida i de la caiguda de Barcelona... després gireu lo full i veureu planes en blanc. Lo gremi també ha mort en lo servei de la terra».

Ens apareix, en aquest punt del discurs, el Domènech genuí, que expressa els seus interessos com a artista i home de cultura amb una demanda precisa: recuperar el sentit del treball artístic d'altres temps com a via de regeneració artística, cultural i nacional. Això seria, per a ell, l'autèntica mostra de cosmopolitisme, com ho demostra l'atenció que els millors museus de l'estranger han posat a l'art català medieval. Indirectament, ve a dir que l'autèntic cosmopolitisme s'ha d'assolir amb la recuperació dels valors que havien fet possible aquella plenitud, especialment els valors socials («l'organització social sàviament pràctica d'aquelles variades classes socials»), uns valors que actualment (en «los temps temerosos en què ens trobam», diu, en el que és una referència als conflictes socials que assolaven Barcelona i, més en concret, a l'actitud de la burgesia després de la bomba del Liceu) han desaparegut substituïts per unes idees que no han fet altra cosa que deixar un rastre d'odis: «D'aquelles doctrines d'estranyes virtuts científiques i materialistes, que de fora ens venien, que havien de convertir a tots los hòmens en un sol poble de germans, llençant a l'oblit les velles idees de pàtria i de família, ne queden en canvi odis implacables, separacions de classes, més fondes que mai, i un egoisme sense fre en totes elles».

D'aquí n'extreu una doble crida: a la joventut i a Espanya. A la joventut li demana que s'aplegui sota «aquesta bandera antiga de la pàtria» perquè no representa cap via de retrocés. Ve a tancar, doncs, el discurs, reblant les idees amb què l'havia començat: «No has de tornar enrere amb ella. L'hermós lema que ostenta és lo de la civilització de tots los temps». Aquesta és la via de regeneració i, doncs, de reconstrucció de la plenitud catalana que Espanya, per als seus propis interessos, ha de respectar: «Penseu si us convé que guarden aquesta banda dels Pirineus, aquestes muralles naturals de la vostra decaiguda i despoblada Espanya, gent sense caràcter, renegats de la fe i patriòtiques virtuts de sos avis, indiferents i escèptics, partidaris de sistemes de grans nacions, com més grans i més riques i més civilitzades millor, vinguen d'on vinguen». Essent cadascú a la seva manera, va arribar la plenitud, mentre que «perseguint una unificació impossible i la imposició implacable de vostre caràcter i defectes a tota mena de races, tot ho havem perdut». I acaba el discurs tancant-lo brusquement amb aquesta afirmació: «Amb l'extinció del geni de nostres antigues nacionalitats estigau ben segurs de que preparau la cabal destrucció de tota l'Espanya».

Els premis

La crida de Domènech i Montaner als joves poetes modernistes perquè s'incorpo-

ressin als Jocs es va fer, segurament, a la vista de les obres presentades. Sempre, és clar, des de la perspectiva d'allò que el Consistori d'aquell any podia entendre que eren els nous corrents poètics. Dos noms destaquen per sobre de tots: el de Guillem A. Tell i Lafont, que hi guanya la Viola d'Or amb una de les seves millors composicions, «La Salve a Montserrat»,³⁸ i el de Joaquim Ruyra, que hi dona a conèixer un parell de poemes.³⁹ Cal dir que ni Tell ni Ruyra no eren desconeguts del tot: Tell, a més de ser un notari reconegut de l'aleshores encara Vila de Gràcia, havia col·laborat a *L'Avenç* el 1893 i havia participat als Jocs Florals del 1894 i, aquest mateix any, al Certamen Literari celebrat en la Tercera Festa Modernista a Sitges; Ruyra havia participat en dues ocasions (1891 i 1894) en el certamen de l'Associació Literària de Girona. L'un notari, l'altre advocat i terratinent; no es pot dir, doncs, per més que les seves composicions es poguessin considerar renovadores i clarament adscrites als nous corrents poètics, representants genuïns de la joventut modernista. Potser, des del punt de vista del jurat, el guanyador de la Flor Natural, Claudi Planas i Font, més jove que no pas ells, podia considerar-se un renovador i el poema guardonat, «La tísica»,⁴⁰ podia passar, justament pel fet de jugar amb la presència de la mort enmig d'un moment vitalista, com a exponent de la nova temàtica simbolista. Josep Roca i Roca la descrivia com a «breve composició, escrita según los cánones del modernismo».⁴¹ En la mateixa línia, el setmanari *La Veu de Catalunya*, en fer el panegíric dels guanyadors, escriu: «En Maragall i en Planas, girant a l'Ebre l'esquena i obrint de bat a bat los amples pulmons a les airades qui del Nord i del Centre de l'Europa ens davallen per los Pirineus, semblen los heralds de l'orientació novella».⁴² El text reconeixia, amb tot, que «la poesia d'en Planas va ser i serà força discutida». I és que la pretesa novetat del poema no es veu per enlloc: el caràcter narratiu i el to sentimental de la peça en fan un producte genuí de la literatura de certamen. Josep Soler i Miquel ho comentava un temps després: «ya a propósito de *La tísica* se habló de tentativas de *modernismo*, *decadentismo* y otros de esos nombres que sirven para designar la poesía nueva [...]. Y hasta se ponderó la *heroicidad* del Consistorio, que no había reparado en conceder el primer premio a una poesía de veintiocho versos».⁴³ Afegia tot seguit, però, que «no me dice casi nada *La tísica* [...]. A mi modo de ver, no descubre una inclinación natural a sentir y ver y presentar las cosas de esa nueva manera poética, bien difícil de definir y cali-

38. *Jochs Florals de Barcelona. Any XXXVII de llur restauració*, p. 91-93.

39. «Lo millor de la terra» i «De mala mena», dins *ibidem*, p. 109-118.

40. *Ibidem*, p. 61-62.

41. J. ROCA I ROCA, «La semana en Barcelona», *La Vanguardia*, 12-5-1895.

42. N., «En Claudi Planas y Font», *La Veu de Catalunya*, any V, núm. 19, 12-5-1895, p. 224-225.

43. J. SOLER I MIQUEL, *Escritos*, Barcelona: Tip. "L'Avenç", 1898, p. 111-112.

ficar».⁴⁴ Amb tot, Soler i Miquel defensa, tot seguit, un poema posterior de Planas, «La plana caldejada», com a exponent de la nova poesia.

I és que, només observant els premis atorgats el 1895, hem de constatar que ens trobem davant d'un fenomen que s'estava produint ja aquells anys: l'apropiació de la modernitat per part dels sectors més conservadors i en detriment de la modernitat mateixa. L'associació vuitcentista entre modernitat i progressisme ideològic ja havia topat amb la figura de Maragall, per bé que en aquest cas la gosadia i la llibertat de pensament d'aquest havien encobert el problema.⁴⁵ Un problema, però, que va fer-se evident en l'art quan els artistes del Cercle Artístic de Sant Lluc van fer, el 1894, la seva primera exposició en la qual mostraven fins a quin punt s'havien apropiat de la modernitat al servei de l'antimodernisme.⁴⁶ En general, és la mateixa carta que està jugant, amb el repartiment de premis, el consistori dels Jocs Florals. El cas de Planas és flagrant i voreja l'absurd perquè, tot i que en un moment determinat despeti l'atenció de Soler i Miquel, de «modern» no en té res. Però és que tampoc ni Ruyra ni Tell no eren uns «modernistes» en el sentit que els joves de *L'Avenç* dels primers anys noranta donaven al terme. Més aviat al contrari. Ara bé, els dos representaven, l'un amb la «La Salve a Montserrat» i l'altre amb els seus dos poemes, força novetats, començant perquè el primer articula el vers en àmplies estrofes lliures, de decasil·labs que alternen amb algun hexasil·lab, mentre que el segon cerca en el vers curt, a la manera de Verlaine (a qui traduirà a les pàgines de *La Veu de Catalunya*), la fluïdesa i la vaporositat. Tell aboca, al seu poema, amb la captació del procés que porta del paisatge crepuscular al nocturn, una determinada sensibilitat decadentista: és «l'himne del dolor» d'una humanitat que cerca consol i que retrobarà l'esperança quan l'albada apunti. *La Veu de Catalunya*, en el seu esforç per potenciar la dimensió patriòtica dels Jocs, en la mateixa línia que havia defensat Domènech i Montaner en el seu discurs, es distanciava de Tell i Lafont assenyalant-lo: «entre els poetes catalans sembla significar-se com a un dels menys patriotes».⁴⁷ Ruyra, en canvi, «per al regionalisme militant és una adquisició d'aquelles que –com diuen los castellans– n'entren poques en lliura».⁴⁸ Ruyra obté el premi i l'accèssit «creats per los mantenedors», potser perquè, segons aquests, no podien

44. *Ibidem*, p. 112.

45. Em refereixo al repte llançat a Maragall per Alexandre Cortada («Les idees noves en el "Brusi"», *L'Avenç*, segona època, any V, núm. 5, 15-3-1893, p. 76-79) al qual respon Maragall amb un article de presentació de Nietzsche (PANPHILOS [J. MARAGALL], «Nietzsche», *L'Avenç*, segona època, any V, núm. 13-14, 15/31-7-1893, p. 195-197).

46. Vaig analitzar-ho al capítol «Raimon Casellas i el Cercle Artístic de Sant Lluc», dins J. CASTELLANOS, *Raimon Casellas i el modernisme*, Barcelona: Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, p. 173-218.

47. P., «Guillem A. Tell i Lafont», *La Veu de Catalunya*, any V, núm. 19, 12-5-1895, p. 226.

48. C. OMAR I BARRERA, «Joaquim Ruyra i Oms», *La Veu de Catalunya*, any V, núm. 19, 12-5-1895, p. 226.

donar-li cap premi ordinari «per certa desigualtat en l'execució i algun defecte de forma»,⁴⁹ segons afirma Joan Almirall, secretari del Consistori. Tot fa pensar que el caràcter juganer d'aquests poemes no s'adeia amb la seriositat imposada a la festa: en aquest cas, sí que hauria estat una autèntica revolució concedir-li la Flor Natural per «Lo mellor de la terra», immensament superior, per l'enginy, la creativitat i el llenguatge, al poema guardonat. «Lo mellor de la terra» juga amb el tercet de versos heptasil·labs els dos primers, amb rima consonant entre ells, i pentasil·labs els tercers, amb la mateixa rima assonant en tota la composició; l'altre poema, al qual es concedeix l'accèssit al mateix guardó, «De mala mena», fa ús del tetrasil·lab, amb rima assonant (altra vegada la mateixa en tot el poema) només en els versos parells. Són dues rondalles, que utilitzen recursos narratius, entre d'altres, el de la sorpresa final. Els dos responen, també, a la més estricta ortodòxia catòlica. Cosa que no vol dir que no s'ajustin a la temàtica decadentista perquè, com he intentat demostrar en més d'una ocasió a propòsit de l'obra del mateix Ruyra, no hi ha contradicció entre una cosa i l'altra.⁵⁰ Justament, el ja esmentat Soler i Miquel, s'hi referirà de passada en comentar, com a exponent de la modernitat, les «marines» premiades als Jocs Florals del 1896: «Dos o tres veces que ha cantado en los Juegos Florales, y dos de ellas ha cantado a la muerte, como me hace notar un amigo». Aquest amic no podia ser altre que Maragall. La qualitat dels poemes de Ruyra, doncs, no havia passat desapercebuda.⁵¹

Un altre fet a destacar dels Jocs Florals del 1895 és la presència, entre els premiats, de tres joveníssims eclesiàstics, encara seminaristes: Norbert Font i Sagué, Salvador Bover i Frederic Clascar. Norbert Font hi obté, amb «Lo martiri de Sant Magí», el premi ofert pel Dr. Tomàs Costa, arquebisbe de Tarragona, al «mellor romanç descriptiu del martiri de Sant Magí», i el premi ofert pel Dr. Jaume Català, bisbe de Barcelona, a «la mellor composició en prosa, que referesca el brillant período històric que determinà l'establiment definitiu dels Comtes de Barcelona en

49. J. ALMIRALL I FORASTÉ, «Memòria del secretari del Consistori», dins *Jochs Florals de Barcelona. Any XXXVII de llur restauració*, p. 52.

50. Em refereixo a «Catolicisme i decadentisme. L'obra poètica de Joaquim Ruyra» dins L. BADIA i J. MASSOT I MUNTANER, ed., *Estudis de Literatura Catalana en honor de Josep Romeu i Figueras*, vol. I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 223-240, i «Joaquim Ruyra, decadentista», dins J. MALUQUER I FERRER, ed., *Marines i Boscatges: als cent anys de l'eclosió literària de Joaquim Ruyra. Primer Simposi Joaquim Ruyra, Blanes, 29, 30 i 31 de maig del 2003*, Barcelona: Fundació Universitat Catalana d'Estiu, Universitat de Girona i Galerada, 2004, p. 287-317.

51. Domènec ben segur que se sentia orgullós de la «descoberta» de Ruyra i quan aquest, l'any següent, va reafirmar el seu èxit als Jocs Florals, va felicitar-lo. Com a mínim així es desprèn d'una carta de Ruyra conservada al Fons Domènec de Canet de Mar: «Sr. Dn. Lluís Domènec // Molt Sr. Meu y bon amich: li dono les més expressives gracias per la seva felicitació, com també per la bona part, que crech deure á la mediació de V., en l'èxit obtingut per las meas composicionetas. // El judici del Jurat está d'acort ab el meu; efectivament las dos marinas valen mes que las altres dos mostretas. // Me repetesch de V. Afm. Amich, que prompte tindrà el gust de saludarlo personalment; y s q b s m // Blanes 26 abril 1896 // Joaquim Ruyra».

l'antic palau dels Bisbes de la mateixa ciutat i la translació dels prelats barcelonins al lloc que avui los hi serveix de morada», amb el seu extens i ben documentat estudi sobre «Lo Palau Episcopal de Barcelona». Salvador Bové obté el premi ofert per Antoni Estalella, en aquells anys bisbe de Terol, sobre el bisbe d'Osca, Vidal de Canyelles. Finalment, Frederic Clascar obté el premi ofert pel Centre Català Vilafranquí pel seu «Estudi sobre la filosofia a Catalunya en lo segle XVIII». Sigui quina sigui la qualitat d'aquests estudis, difícilment podien improvisar-se a la vista del cartell de premis i tot fa pensar que el procés va ser l'invers: els premis es van convocar perquè aquests estudis ja existien, una cosa que potser deixaria entreveure la voluntat de llançar a la palestra uns nous valors joves i combatius, que unien catolicisme i catalanisme. A més, tant Norbert Font com Salvador Bové, especialment aquest, eren col·laboradors habituals de *La Veu de Catalunya*.

La resta de guardonats, des del vigatà Lluís B. Nadal, que obté l'englantina amb un poema contra l'Estat opressor, encarnat en la despietada Hisenda, fins a Sebastià Trullol i Plana, que torna als Jocs després d'haver estat un dels impulsors del Certamen Catalanista de la Joventut Catòlica, i Antoni Bori i Fontestà, no passen d'oferir uns productes convencionals, és a dir, poesia de certamen. Tampoc se n'escapa Frederic Rahola, tot i que s'encara a un tema d'actualitat: la vinya morta per la fil·loxera.⁵² Ni Dolors Monserdà, amb tres poemes dedicats a la maternitat.

Coda final

Els Jocs Florals de Barcelona van ser, a partir d'aleshores, especialment pròdigs amb els joves poetes modernistes. Però, malgrat això, van anar perdent la centralitat en la vida literària catalana. S'anava construint, lentament i amb molt d'esforç, un mercat literari modern. Tot i no haver canviat gaire, que els joves hi acudissin els havia tret l'aire més anquilosat i, de tant en tant, recollien algunes peces memorables, en poesia i en prosa. Potser caldria destacar, per exemple, la importància que té, per a la renovació de la narrativa catalana, el «premi extraordinari» que s'instaura a partir del 1896 (sota la presidència de Narcís Oller) i que premia successivament peces de Joaquim Ruyra, Raimon Casellas, Enric de Fuentes, Marià Vayreda i Víctor Català, entre d'altres. És cert que moltes de les peces que s'hi presenten haurien pogut trobar sortida al marge de la festa, però atreïen els autors i això vol dir que no eren uns premis qualssevol. Com a mínim fins que es produeix la ruptura amb els joves noucentistes i la festa acaba agrupant els vells vuitcentistes contraris

52. El poema, «Elegia», és recollit amb el títol de «La vinya morta» al poemari *L'oasis*, Barcelona: Il·lustració Catalana, [s.d.].

a les normes de l'Institut d'Estudis Catalans. Fins aleshores, enmig de debats inacabables sobre la necessitat de renovar-los bàsicament per posar-los al servei de la professionalització de l'escriptor (i, doncs, amb el reclam de remuneracions econòmiques més que no pas simbòliques), la joventut s'hi havia anat presentant. Als Jocs Florals de Barcelona i als nombrosos Jocs i Certàmens literaris que, a partir de la segona meitat dels noranta, van proliferar per tot Catalunya. El contingut del discurs de Domènech ens dóna el to del que serien moltes d'aquestes festes, que són, sobretot, festes patriòtiques com la que escarneix Rusiñol a *Els Jocs Florals de Canprosa*: festivals, amb consistori, discursos, reina de la festa i dames d'honor, alcalde i autoriats, i capellà i, és clar, els poetes llorejats, que exaltaven la pàtria més que la literatura. O no: en la primera dècada del segle Carner i els seus amics s'hi presentaven, especialment si els premis eren en metàl·lic; després, molts d'aquests certàmens van vehicular la cultura de barri o, si voleu, de la petita burgesia, amb imitadors de Maragall, d'Apel·les Mestres o de Verdguer.

Domènech i Montaner, que havia defensat el contingut patriòtic dels Jocs, no va tornar a incorporar-s'hi. La seva entrada en la política activa i la multiplicació de la seva feina com a arquitecte ben segur que no li deixaven gaire temps. Tanmateix, i per acabar aquesta explicació, trobem entre la seva correspondència una carta de Josep Carner⁵³ escrita en paper de l'Ateneu Barcelonès i que hem de situar el 1904:

Sr. D. Ll. Domènech

Déu lo guard.

Senyor galant

que té cara de diamant,
un premi pels Jocs Florals de Moià!

Si no li sap greu, podria deixar el tema lliure. Al jurat hi haurà en Maragall, en Ruyra, en Casellas i son affm.

J. Carner

P. S. Espero que tindrà la bondat de deixar-me tost la resposta, car el Cartell hauria d'eixir diumenge 21.⁵⁴

53. Josep Carner va mantenir, uns anys més tard, un idil·li, frustrat per l'oposició dels pares d'ella, amb una neboda de Lluís Domènech: Anna Domènech i Ballester, filla d'Eduard. Vegeu J. ALEGRET, «Una noia canetenca, gran amor dissortat del poeta Josep Carner», *Plaça de la Llenya*, núm. 54, desembre 1984, p. 4-6.

54. Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Fons Domènech i Montaner. Documentació personal i política. C1663/47.10.

En efecte, els Jocs Florals de Moià de l'any 1904, van comptar amb un premi ofert per Lluís Domènech i Montaner.⁵⁵ El va guanyar el gironí Artur Girbal i Balandru.⁵⁶ Carner també va aconseguir que l'editorial L'Avenç, la revista *Juventut* i artistes com Joan Llimona, Antoni Utrillo, Joaquim Vancells i altres també n'oferrissin. Tot un èxit que demostra la diversitat de sentit i d'usos que van donar sentit a aquesta curiosa festa de la poesia.

La nostra edició

L'objectiu d'aquesta edició és presentar el discurs presidencial de Lluís Domènech i Montaner als Jocs Florals de Barcelona de 1895 i estudiar la seva relació amb la festa. Alhora, però, ens ha semblat pertinent d'acompanyar l'estudi i el text amb els poemes que van rebre els premis més destacats als Jocs en els quals Domènech va intervenir, els de 1881 i els de 1895. Dels primers, publiquem la Flor Natural, que rep Artur Masriera i Colomer amb «La tallada»; i, ja que els premis de l'englantina i la viola no van ser concedits, els substituïm pel primer accèssit a cadascun d'ells: «La mort de l'abat», d'Artur Masriera, i «Montalegre», de Joan Montserrat i Archs. Hi afegim, a més, el premi extraordinari convocat per la Diputació de Tarragona a un poema imitació d'Horaci, que va guanyar aquest darrer, Joan Montserrat i Archs, amb «Oda (imitació d'Horaci)». Finalment, encara del 1881, publiquem «La cançó dels Jocs Florals», de Francesc Matheu, un poema que va ser recitat com a discurs de gràcies, un discurs que feia normalment el mantenidor foraster invitat. Aquest any, però, tots els mantenidors eren catalans. L'encàrrec, doncs, va passar a Francesc Matheu, el floralista omnipresent.

Dels segons, els de 1895, publiquem els tres premis ordinaris (la Flor Natural, L'Englantina i la Viola), el premi extraordinari i l'accèssit a aquest mateix premi (els dos concedits a Joaquim Ruyra). Hi afegim, també, el poema «De la Terra», de Francesc Matheu, guardonat amb el premi ofert per Joan Millet, director de l'Orfeó Català, «a la millor lletra i música per a un himne de Catalunya». El premi havia estat convocat en un moment de polèmica entorn de l'adequació d'«Els Segadors» per ser l'himne nacional. Joan Almirall, a l'acta de la festa, explica que, consultats diversos músics, cap de les composicions rebudes mereixia el premi, però que, malgrat tot, van voler-lo donar a «De la terra» per la «sobrietat de sos conceptes, energia de les imatges, bellesa i correcció de forma i son patriòtic esperit, sense prejutjar si ha d'ésser aquesta o altra la lletra de l'himne nacional

55. Vegeu «Jochs Florals de Moyà», *Catalunya*, núm. 33-34, setembre-octubre 1904, p. 47-176.

56. Amb la sèrie de tres poemes «Cabotatge», *ibídem*, p. 85-88.

català».⁵⁷ El poema de Matheu va ser llegit per Blanch i Piera i rebut, segons l'acta de la festa, «amb grans picaments de mans que la interromperen a cada estrofa, i per no cessar al ésser acabada dita lectura, hagué de repetir-la íntegra, obtenint novament una veritable ovació». Tot i que el poema és d'un valor literari ínfim, hem cregut que valia la pena recollir-lo en aquesta edició.

Cal dir que reproduïm, en tots els casos, la versió publicada al volum dels Jocs Florals corresponent, prescindint de les versions posteriors que poguessin tenir, atès que molts autors van recollir-los posteriorment en volum. La nostra edició respecta escrupolosament els originals. Simplement, n'hem normalitzat l'ortografia, però mantenint sempre el lèxic i les formes verbals, sovint, com és habitual en la llengua literària del segle XIX, quan s'hi barregen formes arcaïtzants, cultismes, vulgarismes i castellanismes. Ens hem permès, únicament, canviar «relligió» per «religió» i hem adoptat, quan corresponia, el dígraf *tz* per *s*. Pel que fa a la resta, hem estat fidels als textos que publiquem, fins i tot mantenint vacil·lacions com l'ús en el discurs d'«olvidada» al costat d'«oblidada». Al capdavall, aquest era el llenguatge de l'època.

57. J. ALMIRALL, «Memòria del secretari del Consistori», p. 56.

**Discurs del president del consistori
Lluís Domènech i Montaner
Jocs Florals de 1895**

Senyors:

Inútilment voldria sostroure'm al tema que a mon discurs imposa aquesta festa. Fa una trentena d'anys que hi vinc i sé ben bé que el buc d'eixa històrica sala no es commou, no ressona ni respon sinó a les paraules animades per lo patriòtic esperit del lema que ens presideix.

Amb poderoses i vibrantes onades s'acullen en sa bella ossamenta los accents de la Pàtria, de la Fe i de l'Amor, com si es despertassen en ella ecos perduts d'edats passades per a esforçar les incertes i mal segures paraules nostres, amb la fe de les generacions qui les bastiren al servei d'una civilització gran i gloriosa, fundada i organitzada tota ella en l'amor a Catalunya, a la religió i a la família.

Los Jocs Florals han d'ésser una festa patriòtica o deixar d'existir. I molt hauria de canviar lo públic de nostra terra per a què, amb la desaparició d'aquesta festa, no s'extingís, faltada d'atmosfera, la nova literatura catalana a la que ha donat robusta vida i de que tots n'estam orgullosos.

Convertiu aquesta sala en lo més perfecte i avançat laboratori de les lletres; façau que sense patriòtics esclats ni més aspiració que l'art per l'art, s'afinen i purifiquen en aquesta festa las formes literàries més escollides i de moda més nova; canvieu lo vostre patriòtic lema en lo d'una acadèmia, tan net, fixo i esplèndid com vulgau, i ben aviat los qui constituïm lo públic, jo el primer, respectant i admirant les vostres obres, trobarem que res tenim que fer en aquest lloc. Desapareixerà l'alegra i entusiasta expansió de color i de bella juvenesa que engarlanda aquestes galeries i matisa aquesta multitud, i ben prompte aquesta institució tan discutida i encara tan viva avui, la podreu recloure oblidada i mística en l'últim recambró d'algun rònc edificí que us abandone l'Administració pública.

No tenim ni el dret de canviar-li son caràcter. Ella aixís fou creada per una altra generació. Per defalliments, per impotència o escepticisme, o per interessada apostasia nostra, no tenim lo dret de negar al jovent qui puja l'aigua pura que pot regenerar-lo. Aquí també veníem nosaltres en la primera joventut a escoltar amb religiosa efusió la paraula de nostres mestres, relacions d'enyorades glòries del passat, vagues però lluminoses esperances de glòries venideres, que enmig del general decaïment i escepticisme exaltaven nostra ànima, i aquí juràvem fervent fidelitat a nostra terra i ens prometièm donar-li, amb tot nostre ser, nova vida i prosperitat i força política. I molts dels qui allavors amb mi s'acollaven en eixes portes, de vegades sense disposar ni del senzill medi d'entrar-hi, han pujat després eixes grades amb lo dret dels mestres, i des d'aquest lloc han proclamat amb inspirat pensa-

ment l'alta de la pàtria, i les seves obres, prenent des d'aquí volada, han passat l'Ebre i el Pirineu, i han donat consideració i glòria a Catalunya.

La laboriosa Catalunya, com nos diuen per aquí fora amb elogi qual intenció no agraïm; aquestes províncies de mitjanies treballadores i aplicades, com dirien si la innata finura els deixàs parlar clar; aquesta nació que, des de que adoptà en alta literatura el castellà com a medi d'expressió, no havia produït en quatre segles més que alguns pensadors i ben pocs escriptors, correctes potser alguns, però cap qui brillàs amb lo màgic prestigi de la inspiració encarnada en bell estil i en forma pròpia i pura, baix la senyera que ens presideix ha produït ara, en un terç de segle, la variadíssima conhort d'escriptors, quals obres passaran a la memòria de les generacions venideres com les del segle d'or de les lletres d'un poble artístic i genialment caracteritzat.

No ha sigut l'obra efimera revifalla d'arqueològiques formes i usos, com diuen sos primers detractors, i no és ara descolorida imitació d'estrangeres escoles modernes. Estudiosos del moïment general de les lletres actuals i més encara de les passades èpoques clàssiques, enmig de les qualitats natives de nostres poetes, llampeguen a voltes los pensaments dels genis del Nord il·luminant amb instantània cruesa los abims de l'ànima humana i disfumant-se en les vaporoses imatges de ses balades. Evoquen lo plàcid o feréstec himne de la naturalesa, per a alçar-se enmig d'ell a una existència superior amb la mística efusió d'altres èpoques de fe viva; se mouen lliurement baix la folgada i majestuosa vestidura horaciana; esculpeixen les grandioses i pures formes gregues; solquen amb la daurada rella virgiliana lo soleiat terror, o claven en l'ànima la fina i verinosa espina de la moderna poesia suggestiva. Mes tots plegats tenen de nostre caràcter i de l'antiga i popular poesia catalana lo viu sentiment de la naturalesa, la passió fonda i concentrada amb expressió breu i gràficament enèrgica, i l'estudi meditat dels assumptos i de l'escriptura que a la composició deu donar-se.

Si el mateix sanítós impuls, que ha avivat la literatura pàtria, alenàs a totes les manifestacions del geni català; si, com a egoistes escèptics, o indiferents, no ens deixàssem portar a remolc d'organismes decrepits qui caminen a ben certa ruïna, no ens trobaríem, com avui, quasi exclòits del concert dels pobles moderns en l'obra de la civilització general.

Quan en altres temps a l'entorn de la mare pàtria s'hi aplegaven tots los catalans, quan a l'evocar lo nom de Catalunya no renegaven d'ell amb hipòcrites distincions, quan lo patriotisme no es perdia ni s'emboirava en vagues concepcions cosmopolítiques, quan la pàtria era una gran família a on tots sos membres se coneixien i estimaven, confiats uns en altres, eren fins fàcils, per a un poble reduït, ben altes empreses, avui impossibles per a moltes nacionalitats modernes.

Dava el potentat, per al bé i comú engrandiment, sa vida i sa fortuna, criava a sos fills en la religió de la pàtria, del dever i de l'exemple a sos conciutadans: haurien ressonat com blasfèmies, en l'antiga llar de nostres cases pairals, aquestos con-

sells tan comuns avui en què, baix la disfressa de la pràctica ciència de la vida, se descobreixen les més vils i embrutidores lliçons d'egoisme.

Canta amb homèrica senzillesa, més que descriu, l'alt Rei, lo llegendari Jaume d'Aragó, al ciutadà honrat de Barcelona, en sa Crònica. Conta com a la vora de la mar de la lluminosa costa de Tarragona, en Pere Martell ofereix hostatge al Rei i a sos nobles, com al llevant de taula enardeix amb les relacions de sos viatges als héroes de la reconquesta catalana, als Moncades, Cervellons, Alamanyes, Claramunts i Santa Eugènies, i com excita i dirigeix al Rei i a sos concellers en l'engrandiment de la pàtria amb la conquesta de Mallorca; repeteix lo real cronista amb entusiasta plaer les enlairades paraules en Corts pronunciades per en Pere Grony, qui, en nom de sos conciutadans, prefereix per a la host honrada *los corsos i quantes naus i llenys són en Barcelona*, i amb paternal orgull transcriu, lo gran rei, les postreres paraules del ciutadà patriota... *Senyor, farem-ho en tal manera –diu– que en retindrem vostre grat per tot temps... e per ço no hi volem pus metre de les ciutats, e car no n'hi ha plus sinó Barcelona.*

En festes i torneigs, en honor i cortesia als hostes reals de la ciutat, llueix lo jovent ciutadà sa riquesa i cavalleresca educació; vestint brocats i armat de totes armes romp en lo Born llances amb los nobles forasters, o serveix i acompanya com a cortesà els reis i prínceps en les col·lacions i danses en la casa del Consell comunal, i destra amb cordons de seda al real corcer en entrades i jures de monarques.

Al peu de la blanca bandera de sant Jordi, creuada de vermell, que prenen com religiosa i militar insígnia, se basten los ciutadans honrats en defensa de la pàtria o en les guerres de conquesta, i amb igual segur peu puguen los graus de la Casa de Cent per a severament regir l'administració de la ciutat, que al pont de la galera per a empunyar lo timó dirigint la guerrera nau en persecució dels corsaris, provençals o genovesos.

Amb igual serenitat i clar seny presideixen i parlen, com cap que són de les ciutats del regne, al braç reial en les Corts, com des d'eix mateix lloc a on nos trobam dirigeixen lo Cos consular, qui arriba fins a tenir la representació de la grandesa de l'Espanya de Carles V en tot lo Mediterrani.

Fondament religiosos amb vera fe, sèria i serena, ben allunyats de supersticions i de mires terrenes, faels a sos reis sense adulació ni baixes ambicions, no dubten en representar als grans poders de la terra, en forma severament ferma i respectuosa, l'esmena d'actes que consideren atemptatoris a la civilització i als drets dels ciutadans, d'injust i contraproduent rigor o de perjudicial transcendència política.

Per fi, senyors, quan a les velles idees democràtiques les hi toca desaparèixer per evolució de l'esperit humà i preponderància i unió de pobles absorbents i centralitzadors; quan les idees absolutistes dels reis-estats i de l'estat-rei s'estenen sobre l'Europa occidental ofegant en sa inundació les institucions municipals, les corts i les diputacions populars i representatives; los últims patricis d'aquelles

dinasties ciutadanes, faels amics, familiars i consellers de l'heroic Jaume I, de Pere el Gran, del profund polític i organitzador Pere del Punyalet, del cavalleresc Alfons V i del magnànim emperador Carles I, abans que fer-se servils cortesans del nou i estranger cesarisme, corromput i viciós, acabades ja totes les forces i esperances per a vèncer, protesten trista i virilment d'haver complert amb son dever davant les venideres generacions i es llençen a la mort en los carrers de la ja esfondrada i perduda Barcelona, al cap de les delmades companyies de menestrals i artesans, drets sobre els estreps de sos cavalls, alta ja la inútil espasa, presentant lo pit a la metralla de l'inhumà Duc de Berwich.

Guarda l'arxiu de nostra Diputació uns vells llibres del gremi a on los modestos artistes feien sa mostra de passantia. Fulles omplertes any darrere any amb concepcions variades de l'enginy de segles enters, reflexen les èpoques de brillant esclat i les de postració de la pàtria en lo íntim recés de la familiar corporació gremial. Elles mostren la part activa i entusiasta que fins l'últim obrer prenia en los accidents de la vida nacional. Croquis i composicions de dagues i espases d'honor d'artísat pom, de joiells llampegants d'esmalts i pedres; fantàstiques formes de naus i dracs, tritons i sirenes amb cos de grosses perles, amb ales i escates d'or vidriat de colors; fruites ideals que mostren, a través de l'esbadocada pell d'or esmaltat, granes de robins, i que es baden per oferir poms aromàtics o ostentar escultures microscòpiques de temples i figures d'or policromat, omplen les planes dels segles XV i XVI: semblen los aparadors oberts d'aquelles argenteries en què se paraven los cortesans de Carles V i del cavalleresc presoner, Francisco I de França.

Amb pena giraríeu los fulls del segle XVII. Encongeixen ses formes los dibuixos, mans incertes i pesantes tracen amb tosc i vacil·lant perfil croquis incomplets de composicions vulgars. De sobte, al tombar unes planes ermes, canvien estranyament los assumptos: en lloc de joies, pintures de combats i sitis, figures de soldats i detalls d'armes. Amb sorpresa baixau los ulls al peu escrit de les planes per a veure què hi fan allí aquelles infantils pintures. S'alaba l'autor en una d'haver pres part en lo gloriós combat que allí representa; excusa el següent no haver-se presentat abans en los serveis prestats a l'oprimida pàtria; ostenten altres senzillament l'uniforme de la Coronela i la data d'un gloriós combat...; l'últim fa espurnar los ulls al veure'l: amb vanitat innocent pinta l'autor un figurí militar amb la blanca vestidura de gires vermelles dels primers anys del segle XVIII; porta la data de les últimes victòries de Carles abans de sa fugida i de la caiguda de Barcelona... després gireu lo full i veureu planes en blanc. Lo gremi també ha mort en lo servei de la terra.

De l'obra d'aquella civilització n'ha ressuscitat, lo renaixement literari, la història política i les grans figures, sos reis, magnats i ciutadans, pensadors i poetes; però encara queda per a fer la història del treball d'aquelles generacions de menestrals i artesans, tant o més gran i admirable que la de sos caps visibles i, jo m'atrevesc a dir-ho, superior, dintre de son temps, a la nostra vigorosa indústria actual.

Lo nostre Capmany, baix la protecció de la inoblidable Junta de Comerç, institució també inspirada en lo mateix esperit d'aquesta nostra festa, la feu entreveure en ses Memòries; mes una espècie de conspiració dels autors nacionals l'ha reduïda a les antigues investigacions dels arxius i als elogis dels autors estrangers, antics o contemporanis, qui l'han mig endevinada en les galeries dels seus museus, o al pas en sos viatges.

Amb orgull sorprenem ses obres en les vitrines més estimades dels grans museus estrangers, ignorades en els armaris de les iglésies i cases particulars o en los monuments en què foren creades.

Escultures romàniques i gòtiques, més naturalistes o més finament compostes, si cab, que les tolosanes, unes, i tan primoroses com les rinianes, altres; les més atrevides estructures gòtiques; naus capitanes per a l'esquadra de Lepanto; retaules tan decoratius i més naturalistes que els alemanys; daurada ceràmica, que ostenta catalanes inscripcions i escuts i empreses de nostres comtats, possessions i monestirs; joies per llarg temps atribuïdes a Cellini i retornades a nostres antics argenters; vidres afiligranats i esmaltats, rivals dels de Venècia; ferros forjats que aparen cera esculturada per hàbil artista; obres d'art totes de comprovat origen català enriqueixen nostres monuments o campegen en lloc eminent en lo South Kensington, a Cluny o en les col·leccions de grans potentats d'Europa.

I més que les seves obres és admirable l'organització social sàviament pràctica d'aquelles variades classes socials. Nostres avis no tractaren mai de suprimir-les i igualar-les i així no les enconaren unes contra altres. Però lograren lo que era més difícil: harmonitzar-les baix iguals creències i aspiracions. Era l'obrer, des de sa entrada en lo treball, de la família del mestre, a sa taula i baix son sostre solia viure i amb la intervenció del gremi dirimien ses diferències quan se feien inconciliables. La carrera de l'obrer intel·ligent acabava sempre en mestre; en los registres de nostres arxius se troba com passava el mestre a ciutadà, si l'afavoria la fortuna o la intel·ligència, i els serveis del ciutadà los premiaven nostres populars monarques cenyint-los l'espasa de cavaller... i si el menestral de menestral no sortia, moltes voltes no el privava això de vestir la porprada gramalla i l'ermini reial de la sobèrnia popular alternant amb los magnats de les Corts més poderoses de la terra.

D'aquell esperit català tan pràctic i de què tant podíem esperar-ne per a travessar los temps temerosos en què ens trobam, ne queda en veritat ben poca cosa. D'aquelles doctrines d'estranyes virtuts científiques i materialistes, que de fora ens venien, que havien de convertir a tots los hòmens en un sol poble de germans, llençant a l'oblit les velles idees de pàtria i de família, ne queden en canvi odís implacables, separacions de classes, més fondes que mai, i un egoisme sense fre en totes elles. L'esperit no gens sant d'aquesta nova religió ha vingut aquesta vegada no sobre els seus apòstols, sinó sobre víctimes innocents; ha caigut en mortals llengües de foc, il·luminant nostre coneixement amb sinistres resplendors en la ciència del pervindre. És la barbàrie la que de nou avança.

Jovent de Catalunya, tu qui pots tenir fe en aquest pervindre perquè sobre ell has d'influir encara, aplega't baix aquesta bandera antiga de la pàtria. No has de tornar enrere amb ella. L'hermós lema que ostenta és lo de la civilització de tots los temps.

No torna enrere la humana vida, ni velles institucions de pobles virils i creients serveixen a pobles degenerats i escèptics. Més, los plançons vigorosos de plantes verges arrenen en terrers infestats i donen temps per a què aquests se purifiquin i tornen a son natural ser. Queda encara latent en tot català l'amor a sa vella Catalunya, i d'aquest sentiment deus esperar la teva regeneració. Ciutadà de la teva època, amb ferma voluntat, intervingues en ella, encamina amb lo vell i pràctic seny català les noves necessitats i aspiracions, i elles seran llevors de prosperitat en lloc de gèrmens de destrucció.

I vosaltres, los fills d'aquesta Espanya que estén ses immenses i despullades planures a l'altra banda de l'Ebre, vosaltres los qui treballau fa cinc segles per a la desaparició de l'antic esperit català, penseu-s'hi ben bé abans d'arribar a la fi de la vostra obra. No só jo qui vos ho dic; vos ho diuen vells i experimentats pensadors ben amics i partidaris vostres i qui en vostra llengua pensen, parlen i escriuen: quan lo català deixarà de ser català, no serà res.

Serà lo vostre caràcter millor, més fi i generós que el nostre, serà d'or si voleu. No veureu mai transmutar-se en or lo ferro, ni menos fondre's ambdós metalls en un mateix gresol en lliga útil.

Penseu si us convé que guarden aquesta banda dels Pirineus, aquestes muralles naturals de la vostra decaiguda i despoblada Espanya, gent sense caràcter, renegats de la fe i patriòtiques virtuts de sos avis, indiferents i escèptics, partidaris de sistemes de grans nacions, com més grans i més riques i més civilitzades millor, vinguen d'on vinguen.

Penseu que aquí nos establiren com a barrera de l'Europa contra les hosts musulmanes, qui arreu passaren sense aturador sobre vostres terres, i que aquí les continguérem: penseu que des de que es constituïren les poderoses nacionalitats europees actuals no ha passat un segle sense que rebassessen la natural muralla, abocant-hi los exercits més aguerrits i ben organitzats, i que mai no havem abandonat lo lloc d'honor que ens confiaren.

Amb son caràcter propi cada u de nosaltres, nos férem senyors del món: us entregàrem de nostra banda el domini del Mediterrani, conquistàreu per la vostra tot un nou continent. Perseguint una unificació impossible i la imposició implacable de vostre caràcter i defectes a tota mena de races, tot ho havem perdut. Amb l'extinció del geni de nostres antigues nacionalitats estigau ben segurs de que preparau la cabal destrucció de tota l'Espanya.

He dit.

Jocs Florals de Barcelona 1881
Obres premiades (selecció)

Flor Natural
Artur Masriera i Colomer

La tallada

Jus cathalaunicum sublatum est nobis?

Com donava bo de veure
tant d'avet i pinetell,
tant de roure vestit d'heura
com la torre d'un castell!

L'arç creixia en companatge
amb l'arboç i el ginester,
que es besaven quan l'oratge
deixondia's matiner.

Traspuant d'enmig les roques
regalava un fontinyó,
que escorren-se entre les soques
clapava l'erm de verdor.

Com una volta trepada
lo ramatge atapeït
donava a la migdiada
la claror de bella nit.

Los arbres vells s'esberlaven
les arrels desenterrant;
les morelles coronaven
lo front d'un claper gegant.

Lo pi d'alçada superba
dava alberg a l'aranyer,
i arranat los brins de l'herba
trescava l'isard lleuger.

Per entre el fullam cridant-se
cantaven los pitolius,
de branca a branca contant-se
les moixonies dels nius.

Per tot vessava la vida
sobreeixint cançons i flors;
la creació engelosida
hi guardava sos tresors.

Allí l'ànima hi trobava
més bellesa i sentiment;
la soledat no esglaiava
e hi volava el pensament.

Mes ai! que sens fre ni mida
sentí l'home l'afany d'or,
e hi pujà una colla ardida
de llenyaters sense cor.

Destralejant aterraren
freixers i roures i pins;
la tasca que començaren
bé fou tasca de botxins!

Com gegants vençuts, caigueren
los arbres de cent en cent,
i entre la pols se desferen
los nius penjats dolçament.

L'ombra als pregons davallava
i entrava en lo bosc la llum,
mes també se n'allunyava
l'harmonia i lo perfum.

Adéu, bosc! La bella ufana
i els cants i olors t'han fugit;
la primavera galana
mai més te veurà florit.

Sols caps de soques podrides
s'aixequen sobre el terror,
semblant les creus ennegrides
que hi ha a mitjan d'un carner.

Tothom hi cerca debades
lo secular roure altiu;
les llars de les encontrades
veuen minvar el seu caliu.
. . . . .

Lo destraler no repara
que per l'or que el fa glatir,
ell mateix roba a sa mare
les joies que va lluir.

Trenca il·lús los fils de vida
que el feien sempre alenar
la riquesa beneïda
de sos camps vol allunyar.

Com un foll nauixer, estella
la nau que el portava a port,
i asseca la fontanella
brollant de vida i frescor.

Ell arrenca de sos pobles
l'arrel de pau i virtut;
los ideals purs i nobles
avorreix mig descregut.

Desterra la vella usança,
i noves lleis vol portar
que esborren sense recança
lo que mai s'ha d'esborrar.

Per ço, quan tot sol faig via
per un bosc espès, florit,
dic signant amb alegria
un arbre vell, revellit:

–Déu te guard de les lleis noves
de tempestes i mestral!
Déu te guard dels braços joves
que ara esmolen la destralt!

**Accèssit a l'Englantina d'or
Artur Masriera i Colomer**

La mort de l'Abat

Requiescat in pace

L'esquelló, al ser mitja nit,
ha voltat per tres vegades;
tots los bronzes l'hi han respost
amb una veu que esglaiava.
L'abat del convent és mort;
Déu li donga al cel posada!

Quan a posta anava'l sol
i venia l'hora baixa,
los frares en processó
a la cel·la el visitaven;
li duïen los Sagraments
entre relíquies preuades.

Quan lo sol se va colgar,
lo seu testament dictava,
l'escrivia en pergamí
un doctor de cota llarga;
des de la creu al segell
l'abat tot ho repassava.

En l'església del convent
de cera prou n'hi cremava!
En lo retaule major
han encès les tretze llànties,
sis que són d'estil moresc,
d'estil florit les set altres.

A les dotze de la nit
cap al cel l'abat volava,
portat per dos serafins
d'aletes tornassolades,
que a l'espona l'han vetllat
donant-li alè i esperança.

Sobre un túmbol l'han estès
entremig de grogues atxes,
un drap negre brodat d'or
li han posat sobre la caixa,
un drap negre amb los escuts
de les terres que deixava.

Sobre l'hàbit del burell
hi han espargit flors boscanes;
en les mans porta encreuats
la corona i el breviari,
a la destra du el cordó
i la crossa cisellada.

Les Matines en lo cor,
que tristesa seran cantades!
lo seti abacial, desert;
i els frares agenollant-se
sentiran xiular lo vent
com un eco a llurs pregàries.

En lo molí del convent
no moldran blat ni civada;
no passarà per los trulls
l'oliva negra i amarga,
i el celler serà tancat
per vint-i-quatre setmanes.

Los llecs joves seguiran
masos, castells i vilatges,
muntats en mules de pas
amb les selles endolades;
diran que l'abat és mort
i resaran en veu baixa.

Les gents d'armes i de camp
deixaran coltell i aixades,
i baixaran al convent
per a veure lo cadabre;

vindran monjos de ciutat
i barons de la muntanya.

Lo dia d'enterrament
serà festa assenyalada;
al presbiteri encendran
los trenta cirials de plata,
des de la rosa al creuer
l'església serà endolada.

De les arques seran tres
los calzes i les dalmàtiques;
de les arques de noguer
que, amb or i bronzo niellades,
mostren los passos mellors
de les Escripures Santes.

Cantaran a dins del cor
les antífonas sagrades,
i els frares salmejaran
amb veu pregona i vibranta;
l'estamenya i lo brocat
se confondran acoblades.

Sis mitrats celebraran
amb capa verda i morada,
i l'abat de cos present
sobre el túmbol jaurà encara;
un raig de sol davallant
besarà ses mans gelades.

A migdia el portaran
a sa darrera posada;
en la claustra d'Occident
li donaran terra santa,
en un sepulcre artísat
per l'escultor de més fama.

Cantaran los passerells
en lo niuet de la gàrgola;
florirà lo llimoner,
i el dragó de verda escata,
paurós, deixarà son cau
al capitell arrapant-se.

Amb erminis de colors
ornaran tota la claustra,
i amb tapissos antics,
on hi han teixit los miracles
de sant Jordi i sant Miquel
i altres sants d'anomenada.

Enterraran a l'abat
sota la llosa de marbre;
les campanes ventaran
fins que els *responsos* s'acaben;
l'encens sobreixirà a l'hort
pels calats de les arcades.

Sobre el vas del bon difunt
hi posaran una estàtua;
la imatge del sant abat
com si fos dormida encara,
amb les mans sobre del pit
i les galtes afinades,
i los llavis entreoberts
mig somrient d'esperança.

Accèssit a la Viola d'or i argent
Joan Montserrat i Archs

Montalegre

Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligerat: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus,

Joann. XV,19

Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos et gaudebit cor vestrum: et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Id. XVI,22

T'he vist i t'he estimat, oh excelsa estada!
recés sagrat on la virtut germina,
on colra el Cel los seus llaurers de glòria,
on té son soli divinal Maria.

Recòndit niu del qui mundana vibra
no en pot jamai la nierada atènyer:
tu ets l'Arca santa, tu de fe ets la Copa;
oh beneita Cartoixa, oh Montalegre!

Com casta verge que a l'*Amant* somnia,
del bosc a l'ombra, reposant, jaguda,
trigant-li l'hora dels plaers promesos,
que el tàlem serva i que l'*Espòs* li augura,

aixís estesa dins la vall, que ombregen
frescs tarongers i pampoloses vinyes,
llençats del Cor la gemegant complanta
clamant a déu amb fervorosos himnes.

Ni afans del Món, ni fers neguits, ni bregues,
ton solaç torben; ni cap dol t'acora;
menys que tu pura la viola esclata,
menys que tu vigilant lleva's l'alosa.

Fills de Sant són tos fills: l'herència artiguen
que els llegà el Pare, i que fidels defenen;

la temptació amb la penitència allunyen,
i amb dur saial la flaca carn revencen.

Tal lo Baptista en lo desert: austera
la frugal vida glorifica, i clama
trist, als anyells per retornar a la cleda
i anorrear de la serpent la raça.

“Lo temps ja és complert, de Déu lo regne
s’acosta, Gents, creieu a l’Evangeli”,
deia, i jueus i natzarens, que l’ouen,
reben l’influx de son bateig benèfic.

Oh sagrada Maisó! tu l’aigua pura
del Jordan has sigut per mi: feliça
mon ànima el baptisme ha rebut, ara,
quan amb lo torb al negre abism corria.

Inflat d’ergull i de ciència falsa,
passí la llinda de ta franca porta,
que ha obert sos gomfos com si obrís sos braços
mare eternida que al fill pròdig cobra.

I la fragància al respirar, divina,
de fe i d’amor, que de ton clos s’exhala,
bàlsam suau per dintre mi has fet presa
banyant mon cor i nova vida dant-me.

En ales duit d’extasiants deliquis,
flotant en mars d’ubrigants idees,
he obert los ulls que encalijats cloïa,
i, apte l’esprit per escoltar i atendre,

m’he vist del claustre en la imponenta fosca
alçar-se apocalíptica figura,
i entre ratxes de llum i vent fortíssim,
núvols amunt, per als espais endur-se’m.

I en el trull de la Mort he sentit crúixer,
del migrat home la fangosa ossera;

i a la Terra he ovirat com munt de volves
pel baf mogudes de dolor i misèria.

De Déu he oït la judicant paraula,
terrible i forta quan al mar castiga,
grandiosa i justa quan clement perdona,
amant i dolça quan el bé premia.

I la sitja he rasat, on sens remença,
Cain s'enfonsa i, llatzerat, revinclà's
vessant de crims, i de blasfèmia, i d'odis,
amb que Luzbel lo seu camí encatifa.

Mes, ai!, quan tendre mos sentits refeia
la cèlica harmonia, i dels arcàngels
i Potestats, o Querubins, i Tronos,
les veus, unides en seràfics aires,

i els astres murmurant amb suau cadència,
i salteris, i Hosanna, i llums, i aromes,
m'inundaven de goig, fent-me entreveure
del Paradís la sempiterna aurora.

Oh monjos! oh convent! Celdes amigues,
cisterna de delícia, gentils feixes,
heura enroscada, arrunats murs, seny d'hores,
màrgens florits, i rossinyols i arbredes:

benhajau tots, i que el Senyor vos guarde!
Refugi cert contra la neu del dubte,
boreal estrella que al romeu du a terme,
planera grau que al Empir ens munta.

Quan trobar cerque la perduda calma,
quan la tempesta em sotraguege l'ésser,
vindré a acollir-me a ta materna sina,
oh beneita Cartoixa! Oh Montalegre!

13 Març 1881

**Premi ofert per la Diputació de Tarragona
Joan Montserrat i Archs**

**Oda
(Imitació d'Horaci)**

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem?

Horat I, od. 31

Avui que ha obert la porta de l'any, la primavera,
avui que ja les aures perfums i calor vessen,
i el poncellam desclouen vestint de verd la Terra;
¿quina mercè més alta demanarà el poeta
quan a l'Etern suplique perquè son vot atenga?
¿demanarà remades que els Pirineus cobresquen
o a Ausona ses planures o a Urgell ses olivedes?
pot envejar dominis? ¿cobejarà noblesa?

Aquells qui neguitosos, d'ambició es corsequen
i assedegats de glòria, d'honors i de riqueses,
amb l'ànsia que els atia de nit i dia breguen...
aquells que es testaviren i en hora bona cerquen
les viles populoses que l'esperit entequen,
sobergs palaus de marbres amb setis d'or i perles,
i llits d'evori i teatres amb balls i cants i festes,
i copes nectarines, cristalls i jaspi i seda.

Per mi, si Déu m'escolta, sols vull, per viure alegre,
d'un poble de muntanya la casa blanca i quieta,
per setial la roca, per llit folguera fresca,
i olors de sajolides, lladerns i violetes,
sobrietat a taula, teixits de lli o ginesta;
i a l'ombra de l'alzina frondosa i enrevessa,
ple de salut robusta i amb sana pensa,
polsar l'honesta lira que inspire el seny més recte;
besar la meva aimia, mirar-me en los ulls d'ella,
i a cada nova esparsa oir, com les aucelles
tot escarnint cofoies amb llurs meloses llengües

la veu d'amor, que estada segura té en les selves,
quan a gosar convida la jovenalla ardenta,
murmuren amb nosaltres: cor dols! videta meva!

Discurs de cloenda
Francesc Matheu, mantenidor

La cançó dels Jocs Florals

La veu de la fe ens inspira.
de la pàtria i de l'amor;
com tres cordes d'una lira,
totes tres vibren acord;
i amb accents de goig o d'ira
hi respon lo nostre cor.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

Nostra força és lo coratge
d'una ardenta joventut;
nostra guia és lo romiatge,
la poesia que ens hi acut;
la nostra arma, aqueix llenguatge
qu'amb la vida havem rebut.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

Santa llengua! i quina saba
porta als cors lo seu parlar!
si la raça no s'acaba,
com la llengua es perderà?
si la mare ens l'ensenyava,
quan i com l'hem d'oblidar?

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

I cantem la fe, que és vida
de la nostra vida breu;
i com sang d'una ferida,
com sospir d'un dolor greu,
amb vol d'àguila enardida
brolla un càntic cap a Déu.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

I cantem l'amor, corona
de roses a nostres fronts;
com primícia que el cel dóna,
nos embriaguen sos petons;
i, donzella o bé matrona,
són per ella les cançons.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

I cantem la pàtria d'ara,
i l'antiga revivem;
son dret vell que guarda encara
amb cants de foc proclamem;
i, com los fills a la mare,
cor i vida li donem.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

I cantem sense temença
tot lo noble i tot lo gran;
és un crit de renaixença
lo que exhala el nostre cant,

i aqueix cant que ara comença
nostres fills l'acabaran.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

Cantem, doncs, cantem al dia
de la fe els purs ideals,
de l'amor la suau follia,
de la pàtria els coents mals...
Som los fills de la Poesia,
som los fills dels Jocs Florals.

Lo cant és lluita,
germans vetllem!
Lo cant és vida,
cantem, cantem!

Jocs Florals de Barcelona 1895
Obres premiades (selecció)

Flor Natural
Claudi Planas i Font

La física
ombra de mort

Lo sol bat de ple i l'era rosseja;
les garbes hi són, per terra desfetes ;
les petgen rodant suades les eugues.

Lo sol bat de ple i els segadors canten,
tots espitregats, removent la palla,
al compàs que al lluny les cigales marquen.

Lo sol bat de ple i un himne palpita
en l'èter immens, sens lletra ni ritme:
és l'himne del sol, lo cant de la vida.

Un cop de tos sec se sent vora l'era;
les forques de cop los segadors deixen
i tomben lo cap i diuen: –És ella!

És ella! del braç de l'amo camina,
més blanca que un gel, les galtes florides....
–no amb roses d'abril! –És ella: la física.

Amb fam d'aire i sol la vista brillanta
passeja pel món... estossega i passa.
–Una ombra de mort s'estén per la plana.

Diu lo'un segador: –Al caure la fulla...
–O abans! –altre diu, i un vailet murmura:
–No tastarà el blat d'aquesta batuda!...

Les eugues, al pas, esclafen la palla;
l'espiga es desclou i els grans de blat salten
lluïnt al sol bell. I els miren i callen...

I en tant amb esclat de l'himne de vida,
amb lo cant del sol, que en l'èter palpita,
se sent l'estossec llunyà de la física...

Que és bella la terra!... Que hermós és lo viure!...

Englantina de plata

Lluís B. Nadal

La mestressa

...Dupliciter peccare possunt
principes accipiendo tributa:
primo quidem si utilitatem
populi non procurant, sed solum
ad diripiendum eorum bona
intendunt...

(St. Tomàs, Comentaris a les Cartes
de St. Pau).

Marit, l'últim apremi! Frisós ahir cercaves,
qui el negre blat que ens queda prengué per compassió;
–No el volen ni l'estimen–, me deies quan tornaves,
i jo est paper tenia que tu no l'esperaves...
Ja ho veus, ja podem dar-lo; no ens falta comprador.

Farà un capmàs la Hisenda; ni el blat ni res arriba
i es quedarà les terres i els arbres revellits,
los fruiterars estèrils que ni la sang aviva,
fins nostra humil caseta... La Hisenda res esquiva;
sols no ens voldrà a nosaltres, veient-nos empobrits.

Llavors en paus amb ella, l'Estat, que tot ho empara,
de llibertats sens nombre son feix nos donarà;
no ens tocarà eixa angúnia sofrir, que sofrim ara,
s'acabaran los deutes, podrem alçar la cara
i gosarem sens mida del dret d'anar a captar.

Així amb mots germanívols l'esbirro ahir m'ho deia...
–És clar, el terròs no lleva, el gra va a cap diner;
no hi ha pluja abundosa com algun temps s'esqueia,
tot són danys i maleses, no es fa el graner que es feia;
però, digau, mestressa, l'Estat, què hi podrà fer?

I ell té raó. A nosaltres, d'entranyes esponjoses,
l'amor sol subjectar-nos amb sos estrets cordills;

l'Estat no sap sentir-les les ànsies amoroses
de pares qui s'abneguen, de mares generoses...
L'Estat ni és una fera; la fera aima a sos fills.

Jo ho saps, no t'hi capfiquis; no et posaran cadenes,
sols te trauran de casa, del teu antic terròs;
d'aquest terror que a força d'esprémer-hi fins les venes,
nos dava el pa per viure, vi i oli ens dava a penes
i ens dava una altra cosa: la pau en lo repòs.

De l'un hereu a l'altre, centúries i centúries
aquestes quatre roques ton nom han mantingut;
los tràmpols i les guerres muntanyes i planúries
seguien abocant-hi sos odis i ses fúries
i aquest casuc tan pobre el seny l'ha sostingut.

I allò que no pogueren les mil passions danyines,
allò que no intentava el llamp encès de Déu,
desfer aquesta casa, deixar-nos-la en ruïnes,
tornar xorca la terra, bolcar rebrols i alzines.
l'Estat ho pot, ho dicten los jutges en nom seu.

Fer lo farcell ja ens toca, si un fil de roba ens deixa
la Hisenda, encara humana, per nostres carns cobrir;
les joies que em donares li posaré en la lleixa,
que tot vaja pel deute... Però els papers esqueixa,
ja mig arnats i rònecs, que tant guardà el padrí.

Les velles escriptures, que són tota la història
de cent honrats pagesos, que el món mai conegué,
dels avis de tos avis de rústega memòria,
dels qui, com tu, posarem llurs ditxes i llur glòria
en fer sal de sa vida de l'agre del terror.

Esqueixa els papers, crema'ls; lo títol de noblesa
són ells, que tu heretares, i ja no té virtut;
almenys que no se'ls venguen, que ens guard d'eixa vilesa
la flama en la vergonya de nostres pits encesa,
que l'ira ja no senten i sols esclavitut.

I anem-se'n, i no els mires aqueixos camps verdosos
que deixarà la Hisenda tornar pedregolars;
no els guaites eixos arbres encara alts, pomposos,
los ceps, per tes vigílies encara sanitosos,
deixa'ls estar, que t'aimen i tu els enyoraràs.

Tot morirà! Les herbes, més vanes i rastreres
d'una vessana a l'altra faran un erm de tot;
cauran a mans impies los roures i oliveres,
cauran dins de la casa les teules, les primeres,
després l'antiga tàpia que es tornarà vil llot.

No lleva aquesta terra planyent-hi les suades;
ningú voldrà posar-hi lo que jamai tingué,
i aixís l'Estat, al traure'ns per lleis que ell ha forjades,
esborrarà, sens pena, de totes tes petjades
les que et faran més honra, les que el treball va fer.

A tu aixís te fereixen! L'estalvi sens mesura,
que jo, pobra mestressa, tants anys he perseguit
serà amarg sacrifici que mai durà ventura;
se'n va tot amb nosaltres: l'anyada mal segura
d'aqueixos camps tristíssims mai més farà profit.

Anem, jo prenc ma filla; ben abraçat tu porta
a aqueix infant dolcíssim qui dorm en lo bressol,
l'hereu!, que ho és de per riure. D'aqueixa herència morta,
d'eix pas de la ruïna que afronta i desconhorta,
fugim-ne amb aquests àngels qui són nostre consol.

Després lo que Déu vulga, prou ampla és la carrera.
Tot demanant almoïna lo temps nos sobrarà
per explicar les ditxes de nostra sort primera
a aquests fills meus, qui riuen sens veure la fal·lera
de qui tan sols amb llàgrimes podrà donar-los pa.

No és cert, marit? Què coses los contarem! Què coses!
Quina ensenyança dura, tan tendres com ells són!
los noms de les espines a l'ovirar les roses,
lo fel de les riqueses per ells, pobrets!, recloses

al cobejar ses glòries les penes que te'l món.

No és cert? També d'un poble podrem parlar una pila
que abans a reis i jutges feia abaixar lo cap;
que en llei de Déu fundava sa vida tan tranquil·la,
de com vingué en conquesta tot lo que lluny s'estila,
de com caigué aqueix poble, que un hom quasi no ho sap.

I els noms dels qui perderen; sa noble resistència
lo dia llegendari que fou de mort ferit;
després també els ultratges, després la cruel sentència,
les lleis tornades cendra, negada la consciència...
Després que per venjar-nos mai més hem tingut pit.

Mai més! Los botxins gosen en llur obra damnada;
han vist aigua tornar-se la sang que ens va quedar;
han vist la ganiveta cent anys encadenada...
Quan ja per desfermar-la llicència ens han donada,
bé prou que ells ho sabien que ens la podien dar.

I avui la vida ens neguen, demà la sepultura;
de cap manera ens volen, no ens volen vius ni morts;
mes esperem: rebrote la fe en la desventura...
No amb glòries i disbauxes; bevent sols aigua pura,
menjant rosecs i almoines, aixís nos farem forts.

Viola d'or i argent
Guillem A. Tell i Lafont

La Salve a Montserrat

Spes

La sombra puja i ve dels plans. L'onada
de fosca, de l'aubaga fondalada,
va pujant fins als pics de la carena.
Ja abriga la planura.
Ja els ramells d'olivers són una obscura
taca dels camps. Sobre el serrat s'atura
un raig de sol, color de foc, llumena
un moment la muntanya i vola, vola,
com una au, qui va a jóc, mentres feixugues
d'or i grana les boires s'encastellen
com exèrcit, qui ve de la victòria.
Brillen ses armes amb esclats de glòria,
les banderes al vent, les armadures
llampegants de claror, les vestidures
de porpra, i va allunyant-se, va fonent-se.
Ja l'or és porpra... ja és violat la grana,
ja es confon amb la broma tot perdent-se
en la fosca dels aires sobirana.
Ja el sol és lluny i en la planura immensa
lo gegant himne de la nit comença.

Himne fet de gemecs, himne que canta
la terra entera, que la sombra abriga;
per sentir-lo més bé dalt la geganta
muntanya hi té la gran amiga
dels qui ploren... Maria,
l'estrella de la nit, lo sol del dia.
Temple immortal. Del rocatam veïnes
ses parets com les roques gegantines,
s'alcen altives pels mestrals besades.
En la iglésia dels cims, dolça i feresta
com ramell d'*edelweis* qui s'han badades
en lo marge espatat d'una congesa.

Entrem, entrem a dins, que l'orgue canta.
Una onada potentada d'harmonia
vaga en ses voltes. És la cançó santa,
la cançó del qui plora i qui confia.

“Salve –el cor va cantant– Salve regina.
Salve vida i consol, dolça esperança.
A tu clamam, emperatriu divina,
los malalts en la terra d'enyorança.
Des d'eixa vall, per llàgrimes regada,
la prole d'Eva son remei implora.
Gira tos ulls d'angelical mirada
vers la vall de gemecs, on tothom plora.”

I la cançó segueix, com majestuosa
marxa d'un riu que vers la mar camina.
L'orgue omplena los aires misteriosa,
lo cor dels monjos a son fi declina
i en lo temple ressona poderosa
l'última nota, que a los cels fa via.
“Oh tu, clement, oh pia,
dolça verge Maria.”

Ja el cant s'ha mort. De música una onada
resta encara en les voltes escampada.
Un a un se moren al voltant de l'ara
los ciris de llum clara,
i dels llantions a la claror incerta
la immensa nau queda després deserta.
Mes l'himne dura encar. Negra i callada
besa la nit los gegantons de roca.
Majestuosa i pausada
la roda colossal de l'estelada
de plata en franges la muntanya toca.
Lo vent d'ales lleugeres
s'ha adormit en lo cim de les cingleres,
presoner de les mates d'argelagues.
Silencioses i vagues
les aus de nit travessen la planura.
Dormir semblen los cels i la natura.

Tan sols vetlla geganta
la cançó que se'n puja vers l'altura,
la cançó del creient qui plora i canta.

És l'himne del dolor. La trista queixa
del malalt en les hores de desvari.
És lo crit del cautiù rere la reixa,
lo clam del naufrag que la mar abrigo,
la veu de l'orfe, qui un consol demana,
l'absent, qui enyora una abraçada amiga,
la queixa gran de la tristesa humana,
l'himne de plors, que per muntar s'afanya
los rocosos graons de la muntanya.
I quan mòria la nit, quan la darrera
estrella tanque els ulls, quan juganera
s'alce la brisa despertant les roses,
quan prenguen formes i contorns les coses
vindrà el consol als cors; que al pendre vida
la bella albada, que pel mar s'atança,
s'aixecarà vestida
amb los màgics colors de l'esperança.

Accèssit al premi ofert per los mantenidors
Joaquim Ruyra

Lo millor de la terra

Morir és viure.

I

–Tu mai surts del Paradís–
li va dir, fent-li un somrís,
lo bon Déu a un àngel.

–Vés, visita l’univers,
vull que conegues als sers,
fills de ma paraula.

II

L’àngel emprèn lo seu vol,
Sembla un raig perdut de sol,
que a un abís davalla.

Vola i vola... a fons, a fons...
A la fi ovira dels mons
la boireta blanca.

Entre fosfòrics albors,
com llantionets de colors
los cels hi repara.

Mes, si a un d’ells se va acostant,
lo veu tan gran i tan gran,
que l’espai s’inflama.

Quan n’ha vist alguns: “–Déu meu
–diu–, que és gran lo poder teu,
ta ciència increada!

Dirigeix ara el meu vol
envers on està el bressol
de l’humà llinatge.”

Sent-lo un altre àngel de lluny,
lleuger entre els estels s'esmuny,
se li acosta i parla:

—“Veus l'astre aquell, poc lluent,
que té sa esfera d'argent,
tota abonyegada,

com l'escut de Sant Miquel
després que es lliurà en lo cel
la batalla santa?

És la Terra, a on vols anar.
Adéu.” —“Adéu, lo germà.”
I ambdós se separen.

L'un s'enlaira com un coet,
l'altre a pleret, pleret,
a la Terra baixa.

III

L'astre, que a l'àngel atrau,
negat en lo fluid blau
una mar semblava.

Com illes sobre aquell mar
només se veien brollar
tres cims de muntanya.

L'àngel en un d'ells pren peu,
sobre un munt de glaç s'asseu
i estén la mirada.

Com peixets entre rocam,
veu al lluny d'aucells l'eixam,
i més lluny encara

veu a l'home dins son cos,
com dintre un sac carregós,
que a fons lo fa caure.

Ve-lo caminar amb fatig
i remenar el llot antic
amb mà atrafegada;

veu-lo entre fangueig o pols,
llençant l'ai trist de sos dols
o brutals rialles.

–“Pobre esperit... malastruc!
–exclama– Ton cos feixuc
sempre a fons t’arrastra.

Lligat així i presoner
en est món aspre i grosser,
quin martiri passes!”

–“Jo el lliberto” –una veu diu–.
Alçant son cap pensatiu,
l’àngel entorn guaita

i veu una ombra sublim,
que es va acostant al cim
de l’alta muntanya.

Son cos és negre com fum,
mes son cap en pura llum
hermós s’engarlanda.

La du un vent sense remor...
Sos ulls tenen la foscor
de la Fosca increada.

Si s’alcen al firmament,
la nit per l’espai s’estén
los estels s’apaguen,

i sols se veu resplendir
la muralla de safir
que el Paradís tanca.

IV

–“Qui ets tu, que no ets esperit
ni matèria?” Un feble crit:
–“Só la Mort.” –exclama.

–“Si no m’enganya el record,
filla del Pecat, la Mort
és lletja fantasma;

tu ets hermosa i l’alè teu
sento que escampa entorn meu
celestial fragància.”

–“Lletja nasquí en veritat;
tu em recordes mon passat:
l’herència del pare.

Mes quan finà l’Home-Déu,
jo estava a frec de sa creu,
sa sang me rosava

i aquella dolça regor,
penetrant dintre mon cor,
m’ha regenerada.

Ma fesomia crudel
s’ha endolcit. És llum del Cel
la que mon cap daura;

és místic i suau olor,
com sents, lo que alreduor
mon respir escampa.

Só la Mort... Però el meu nom
no hauria d’espantar a l’hom
en sa vall de llàgrimes.

Jo só amiga d’ell, jo el trac
d’aquell embalumós sac,
que a fons lo fa caure.

D'est infern on pena esclau,
jo en faig purgatori suau,
    maisó d'esperança.

Feliç mil voltes lo just,
qui m'aima i s'adorm amb gust
    sota ma ombra santa!"

Mentres va parlant així
la Mort, segueix son camí
    sens mai aturar-se.

L'incansable viatger,
lo Temps, com un vent lleuger
    va empenyent sa marxa.

V

L'àngel torna al Paradís.
Déu lo rep amb un somrís,
    que els aires embauma.

–“De la Terra, on l'home viu,
què t'ha agradat més?” –li diu.
–“La Mort” –respon l'àngel.

**Accèssit al premi ofert per los mantenidors
Joaquim Ruyra**

De mala mena

Qui és boig quan neix
Mai ne guareix.
(refrany)

Aquell follet
de la muntanya
que els masovers
amoïnava
corrent de nits
per les teulades,
i gambejant
per los estables,
desfermant bous
i munyint vaques
i fent dringar
llurs esquellades;
aquell follet
tan tarambana,
que escórrer els punts
feia a les àvies,
quan els mitjons
apedaçaven;
qui als vells torbant,
en llurs becaines,
orella endins
los hi ficava
pessigoller
brinet de palla;
que el pastador
trapassejava,
semblant pel pa
llavors estranyes
qui al cap del jorn
florida trauen;
aquell follet
tan tarambana,

bellugadís
i sorollaire,
fent capgirells
a la porxada,
s'és esguerrat
d'un braç i cama
i d'un nuet
de l'espina.
Quan torna en si
prova d'alçar-se.
Tots sos ossets
cruixen i fallen,
i cau plorós
sobre una garba.
Després d'un temps,
malda que malda,
logra aixecar-s'
sobre una cama.
Clopiu, clopiu,
a peu coix marxa
cap al riuet,
cap a la prada,
a cercar flors
per cataplasmes.
Mentre les cull,
gojós repara
a deu companys
entre unes malves.

–Bons companys,
bons camarades,
vinc esguerrat,
vullau curar-me.
–L'herba d'ací
no adoba cames.
Tots coixos som,
bé l'hem provada.
–On hi ha el remei,
bons camarades?
–És lluny, és lluny,

la via és llarga,
és dalt de tot
de la muntanya.
Lo guarda allí
la bella Fada.
–Jo hi pujaré
de mata en mata,
mig a peu coix,
mig rossegant-me.

Pren lo camí
sense galvana,
muntanya amunt,
ple d'esperança.
Li llisca el peu
en la fullaca,
cau de genolls
trenta vegades,
lo gatosam
li va obrint llagues,
dolor i fatic
son cosset llassen,
però la fe
li don constància
i arriba al cim
de la muntanya.
Bocabadat,
de sobte es para,
veient volar
la bella fada
com papalló
d'ales daurades,
sobre un jardí,
de llirs de plata.
Que bella que és!
No ment sa fama.
Boireta d'or
és lo ropatge,
que el cos airós,
li abrigo i tapa.

Sols los peuet
nusus mostrava
i el caparró
voltat de flames.
–Fada gentil,
la bella fada,
vinc esguerrat,
vulles curar-me.
Cura'm lo braç,
cura'm la cama,
cura'm lo nu
de l'espina.
–Curar-te el cos
no em costa gaire;
mes, ai si tens
el mal a l'ànima!
Dolents instints
porten desgràcia.
Jo et guariré,
tornaràs caure,
t'esguerraràs
altra vegada.
–Si em vols guarir,
la bella fada,
mai més faré
tarambanades.
–Un cop tan sols
tindreu ma gràcia,
tu i tos companys,
d'allà la prada.

Les mans estén,
resa en veu baixa.
–Tots sou guarits,
diu..., i s'enlaira.
Lo xic follet
balla que balla,
picant de mans
i amb riallades,
arreu, arreu

sos membres palpa;
cap li fa mal
ni s'encarcara.

—Que és gust quedar
sense cap xacra,
quan s'han sofert
mals que aclaparen!
No hi ha en lo món
cosa més grata
que la salut
que un enyorava.
Lo molt que val
he comprès ara...
Mai més, mai més
vull exposar-la.

Mentre això diu,
veu una casa
entre bells pins
De copes amples,
verds para-sols,
que l'ombrejaven.
Tant punt la veu
ja se n'hi marxa.
Quan hi ha arribat,
salta ses tanques
i a un fosc celler
cuita a amagar-se.
Vol fer un son,
la set lo'n guarda,
la set i els fums
de la garnatxa.
Seguint l'olor,
la flor trobava,
un carretell
de llisa panxa...
Cerca un punxó,
lo tap forada
i va bevent

lo vi que raja,
ja xerricant
ja a xarrupades.
Quant més ne beu
més fi el trobava;
troba'l tan bo
que s'ubriaga.
Ubriac que està,
surt de la casa,
i de gairell
i a rebalades
baixa alegroi
per la muntanya
cantant amb veu
desentonada.
De sobte cau
i es romp la cama.
Quan torna en si
s'escabellava.

–Ai trist de mi,
sense esperança!
Mos companyons
d'allà la prada,
com se riuran
de ma desgràcia,
guarits, guarits,
ballant sardanes,
sense cap blau,
sense cap llaga.

Així dient,
a peu coix marxa
muntanya avall,
regant-la amb llàgrimes.
Plorant, plorant,
entra a la prada.
Troba els amics
sota les malves,
tan esgarrats

com ans d'anar-se'n.

No us ha guarit
la bella fada?
–Bé érem curats;
hem tornat caure.
Germans, som boigs,
boigs de nissaga.
No ens curaran
ni herbes ni fades.
Déu solament
pot curar ànimes;
no sent-hi amics,
no hi ha esperança.

Lo sol ardent
flames escampa.
L'aviram fuig
cap a la prada
i als follets veu
sota les malves.
Lloques i polls
sobre ells se llancen
i els van trinxant
a becarrades.

Premi de Joan Millet, president de l'Orfeó Català
Francesc Matheu

De la Terra

I

Los fills d'aquesta terra
mai l'agre en perdérem.
La pàtria és una mare,
com mare l'estimem.
Déu no n'ha fetes dues,
i d'altra no en volem.
Ni batem de mare,
ni amb pàtries trafiquem.

II

Al pit d'aquesta terra
tan bé ens hi hem alletat,
que no volem per nostre
sinó lo que hem mamat:
costums i lleis de casa,
fe santa del passat,
i aquest nadiu llenguatge
tan vell y fort i grat.

III

D'amor a aquesta terra
bé ens ne faran retrets!
Contra sa herència antiga
bé ens ne mouran de plets!
Però què ens fa la lluita?
Bé massa hi estam fets.
Lo que hem rebut dels avis
vulgam-ho per als néts.

IV

Als fills d'aquesta terra
no ens calen marmessor,
que del govern de casa
ja en som obaiadors.

Nosaltres a lo nostre,
de casa en som senyors...
Guardem, guardem la pàtria
de lladres i traïdors!

V

Guardem aquesta terra
que Déu nos ha donat.
Guardem ses lleis antigues
que el temps ha consagrat.
Guardem aquesta llengua
que és arma pel combat...
Vetlleu-hi, Vós, vetlleu-hi,
Verge de Montserrat.